

Sammanfattning

I dagens välfärdsstat förflyttas fokus alltmer från kollektivet till individen. Det övergripande syftet med studien är att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Studien utgår från följande fråga: hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar i tidningar och tidskrifter?

Svaret på frågan söktes med artiklar från olika tidningar och tidskrifter som behandlar vår välfärd som invånarna kan få del av när de blir sjuka eller arbetslösa. Svaret söktes även i hur artiklarna framställer ansvar, effekterna och riskerna i ett individualiserat samhälle. Skilda välfärdsåtgärder upplevs som en trygghet i en utsatt situation hos människor, när det uppstår problem som kan leda till ekonomiska svårigheter. Men det pågår en diskurs om samhällets förändringar i välfärden. Förändringarna bygger på en alltmer individuell inriktning i samhället och som kan innebära risker för människan när exempelvis stödet från vår välfärd snävas in, som många invånare upplever idag.

I fokus för arbetet är individualiseringsprocessen i den moderna välfärdsstaten. I uppsatsens bakgrund beskrivs hur det svenska samhället utvecklades från ett fattigt land till en välfärdsnation. Effekterna av utvecklingen ledde till en bättre levnadsstandard för invånarna när förutsättningarna ändrades i samband med industrins framväxt och att socialförsäkringarna utvecklades. Vår välfärd och hur den ska fördelas mellan invånarna är något som debatteras i tidningar och tidskrifter men även inom litteraturen. I bakgrunden beskriver Svallfors tidigare forskning inom området. En del av rapporterna togs fram för att fungera som diskussionsunderlag om välfärdspolitiken i Sverige för att få en överblick av vilka problem och vilka grupper som var utsatta och hade behov av en del välfärdsåtgärder. Avslutningsvis beskrivs vilken betydelse tidningarna har för välfärdsdebatten. Och det är väsentligt för välfärdspolitiken i vilka former tidningarna talar om om välfärden, så att alla invånare har möjlighet att ta del av vad som händer inom välfärdsområdet och det kan skapas en debatt om fenomenet.

Grunden för att kunna tolka och analysera uppsatsens empiriska material utgår från teorin om ett individualiserat samhälle av Ulrich Beck och även Zygmunt Bauman som presenterar sin syn på detta. Den sistnämnda teorin beskriver risksamhälle av Ulrich, Beck. Individualiserat samhälle och risksamhälle är centralt i denna undersökning.

Med utgångspunkt från uppsatsens syfte, är det lämpligt att använda den kvalitativa metoden där hermeneutiska perspektivet kan fördjupa förståelsen för individualiserat samhälle och riskerna som artikuleras i artiklarna för individerna. Beroende på att empiriska materialet består av tidningsartiklar kommer en diskursanalys att användas för analys av textmaterialet i artiklarna, syftet med en diskursanalys är att beskriva och identifiera diskurser (dialoger) i materialet. Vid bearbetning av tidningsartiklarnas texter blir ett stadium att konstruera noder, de är symboler som prat, text eller människors handlingar som blir betydelsefulla i en viss avgränsad diskurs. Noderna i uppsatsen är *individuellt ansvar, effekterna för människorna och riskerna i ett individualistiskt samhälle*.

Resultatet av det empiriska materialet överensstämmer på många punkter med teorierna om individualiserat samhälle och risksamhälle. Det skapas risker för individen i och med utvecklingen till ett modernt samhälle. Artiklarnas texter visar att sjuka människor riskerar att hamna utanför vårdsystemet beroende på det ökade individansvaret. Ungdomars och vuxnas individuella och fria val angående utbildning, yrke och pension är ingen framtidsgaranti för framgångar till ett bra arbete eller en bra pension som påverkar deras materiella standard. Risken kan bli en sänkt levnadsstandard i form av dålig pension, svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden som leder till ett A och B lag mellan invånarna eller att sjuka inte får den vård de behöver i ett samhälle som ser till allas lika rättigheter och på lika villkor för invånarna.

1. Inledning

Många människor i Sverige upplever idag att samhället förändrats i en allt snabbare takt. Samhällets förändring debatteras även i massmedia, framförallt i tidningsartiklarna. Debatten handlar om Sverige som välfärdsstat och välfärdens funktion.

Anthony Giddens, är en samhällsteoretiker som diskuterar hur samhället förändrats över tid och hur det påverkar individens situation. Han menar, att människan ställs inför nya valsituationer och belamras med information som vill påverkar hennes/hans handlande. Samtidigt säger Giddens att samhällets ramar inte är så tydliga för hur individer ska agera utan det är personens eget ansvar att ta ställning till sitt handlande och forma sitt liv (Bondesson m. fl, 2005).

Även Svallfors diskuterar samhällsförändringar och menar att samhället befinner sig i en brytningstid eller som namnges som ett vägskeje, paradigmskifte eller omgestaltning av samhället. De fundamentala riktningförändringar i samhället kan inför morgondagen bara ha varit en svag rörelse på ytan som arbetat i det dolda. Med det menas, att samhällsförändring märks först som små förändringar som antyds och som inte människor lägger märke till i början utan framstår senare som tydligare förändringar som växer fram över tid. Samhällsförändringar är svåra att upptäcka omedelbart, beroende på att dessa förändringar i samhället sker långsamt och det är svårt att sätta en exakt tidsgräns när omvandlingen inträffade och avslutades. Det svenska 1990- talet betraktas som en tid av väsentlig förändring. I och med Sveriges inträde i Europeiska unionen integrerades svensk ekonomi och politik och landet trädde in i en ny förändringsfas. En av Sveriges hörnpelare ”den svenska modellen” som avsåg full sysselsättning på arbetsmarknaden rasade samman, det vill säga att arbetslösheten steg. Det skapades en misstänksamhet bland folket och gav effekter med en sned inkomstfördelningen som skapade fattigdom och ledde till sociala upplösningstendenser. Det här upplevdes som toppen på ett isberg av förändringar och effekter som syntes var, försämringar inom vårt socialförsäkringssystem. En grundval i den svenska modellen är socialpolitiken. Den började att försvagats i och med EU anpassningen och de stigande arbetslöshetssiffrorna var en oro som uppstod bland politiker och invånare. Det framkom varningssignaler på sjuttioalet och även under åttiotalet. I empiriska studier under denna period visades inga märkbara försämringar angående missförhållande i statens finanser eller att välfärdsstaten befann sig i kris. Försvagningen framstod senare och under inledningen av 1990- talet blev den svenska välfärdspolitikens fokus i politiska debatter. Det som gav näring åt denna debatt var framförallt den accelererande arbetslösheten och i dess följe den statsfinansiella krisen när arbetslösa skulle ersättas för förlorad inkomst. Förslag till förändringar av de huvudsakliga socialförsäkringarna som gällde våra pensioner, sjukförsäkringar är något som föreslås av de flesta politiska partier oberoende om de är vänster eller högerinriktade (Svallfors, 1996).

Välfärd är något som berör alla invånare i Sverige någon gång under livet, där såväl nyfödd som äldre får ta del av den. Välfärden skapas med hjälp av arbete och av statens skatteintäkter med funktionen på välfärd, därför angår den oss alla i vårt land. Välfärd fungerar som en trygghet för medborgarna att kompenseras vid exempelvis arbetslöshet eller sjukdom. I samband med att samhället förändras, speciellt i individens frihet att välja väg i livet ställer det stora krav på människor att välja rätt väg. Det är individens eget ansvar att etablera sig på arbetsmarknaden, få ett nytt arbete efter arbetslöshet och få inkomsten att räcka till för livsuppehållet samt att få en bra pension. Om människor har svårt att få sin rättmätiga del av välfärden som hon/han har rätt till riskerar det att skapa en ojämlikhet bland medborgarna.

I dagens samhälle ligger betoningen på individens ansvar som tidigare låg på kollektivets ansvar och kan innebära individuella konsekvenser. Det utökade individansvaret som har förändrats i samband med samhällsliga förändringen, kan det innebära att individen har svårt att klara detta ansvar? Hur artikuleras individualiseringsprocessen i olika artiklar i tidningar och tidskrifter?

2. Problemformulering och syfte

I dagens välfärdsstat förflyttas fokus alltmer från kollektivet till individen. Det övergripande syftet med studien är att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Studien är planerad utifrån följande fråga: hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar i tidningar och tidskrifter?

Samhället har förändrats i och med att det är ett individuellt ansvar att fritt välja utbildning, arbete eller kapitalsatsningar för individens pensionskapital osv. Ett ansvar som kan innebära att fel val leder till arbetslöshet eller ekonomisk utslagning, det beror på ett individuellt val som du själv får ansvara för, frågan uppstår av detta kan det individuella ansvaret utgöra risker i ett samhälle som bygger på frihet och individuella val. Och vilka krav ställer välfärdsstaten på invånarna för att kunna göra dessa val? Innan socialförsäkringarnas existens var samhället inriktat på liberala tankegångar som innebar att de svaga fick klara sig själva utan stöd från några socialförsäkringar med risk för de svagaste att slås ut ur samhället. Idag står vi inför nya utmaningar i och med global konkurrens av arbetstillfällena och snävare förmåner för de människor som blir sjuka eller arbetslösa när kostnaderna för socialförsäkringarna utsätts för påfrestningar. Många av dessa ovanstående problem diskuteras i olika tidningar och är aktuella idag.

2.1 Avgränsning

Studien inriktar sig på betydelsen av individualiseringsprocessen, speciellt för de individer som behöver ta del av välfärden i vårt samhälle inom området sjukvård, arbetsliv och pensionssystemet. Syftet med arbetet är även att fördjupa förståelsen för relationen mellan individ och välfärdsstat, och hur individualiseringsprocessen artikuleras i tidningarnas artiklar. Metodvalet till denna studie är en kvalitativ metod där jag valt att avgränsa uppsatsen med att studera flera artiklar från olika tidningar och tidskrifter, presentation av de utvalda tidningarna presenteras i metodavsnittet. För att avgränsa arbetet ytterligare valdes diskursanalys som är en kommunikativ handling, som i detta fall att förmedla ett budskap i form av text. Diskursen är ett speciellt perspektiv som belyser särskilda fenomen på bekostnad av andra, diskursen fungerar som en bestämning av begreppet och fungerar som en avgränsning.

2.2 Disposition

Avsnittet bakgrund är uppdelat i underrubriker, Samhällsutveckling från fattigdom till välfärd, Utvecklingen av socialförsäkringarna, Välfärdens förändringar, Tidigare forskning och slutligen Tidningarnas betydelse för välfärdsdebatten. Härfter följer de valda teorierna Ulrich Becks teori angående individualiserat samhälle och även Zygmunt Baumanns perspektiv på individualiserat samhälle, slutligen beskrivs Ulrich Becks teori som behandlar risksamhälle. Inom nästa avsnitt presenteras metoden nämligen kvalitativ metod och diskursanalys. Framgent sammanförs uppsatsens resultat och som efterföljs av en analys. I den avslutande delen av uppsatsen återfinns en slutdiskussion.

3. Begreppsdefinition

Under avsnittet begreppsdefinition kommer uppsatsens centrala begrepp att definieras. Dessa är välfärdsstat, välfärd, socialpolitik, risksamhälle och välfärdsstat. Anledningen till att dessa begrepp definieras är att de används i många sammanhang och är därför svårdefinierade. Samtidigt är välfärdsområdet ett omfattande område med många funktioner och på detta sätt ges förhoppningen att förtydliga och klargöra uppsatsens innehåll.

Välfärdsstat, är en nationalstat där det offentliga ansvaret för invånarnas välfärd är omfattande. Begreppet välfärdsstat används i en bred och en snäv betydelse. I ett bredare begrepp avses nationalstaten i sig självt eller Sverige som välfärdsstat. Välfärdsstat i en snävare definition är de offentliga välfärdsarrangemangen som socialförsäkringar, bidrag, sjukvård, social service och utbildning. När det talas om välfärdsstaten i kris åsyftas de allmänna situationer som handlar om fattigdom, utslagning och svårigheter att komma in på arbetsmarknaden, men mera specifikt avses den offentliga välfärdssektorns finansiella kris. Välfärdsstaten omfördelar resurser mellan olika livsfaser som människor befinner sig i och även resurser mellan fattig och rik omfördelas. Grupper i samhället som förmodas riskera en stor fara att drabbas av sociala problem ges genom välfärdsstaten ett speciellt stöd (NE, 2000).

Välfärd, är en gemensam benämning på människors levnadsförhållanden. Det är en beskrivning av människors välfärd som grundar sig på en redogörelse för människornas ekonomi, hälsa, utbildning, bostadsförhållande och arbetsförhållande etc. Välfärd inriktar sig på det offentliga ansvaret för invånarnas välfärd som socialförsäkringar i form av bidrag, sjukvård, social service och utbildning som erbjuds medborgarna (NE, 2000).

Begreppet välfärd sägs ha formats 1939 som en motsats till ofärd, det vill säga fattigdom, utslagning, ohälsa. Invånarnas välfärd skapas i demokratiska och icke fascistiska stater som inte befann sig i krig. Men välfärden har inte som främsta uppgift att försvara landet mot yttre angripare, utan avsikten är att värna om alla invånarnas materiella standard och trygghet. Välfärd definieras som levnadsnivå som är en omfattande mall på människors levnadsvillkor eller deras resurser. Det goda livet eller ett liv i välfärd utmärks av god hälsa, sysselsättning under rimliga förhållanden, hög utbildning, tillgång till kapital (i händelse att individen råkar i kris), trygga familjeförhållande, modern bostad, bra kostvanor och en god fritid. Beroende på att begreppet välfärd är svårdefinierat, är det ovan beskrivna levnadsnivån något som existerar i socialgrupp ett och bland gifta män. En annan definition som måste läggas till levnadsnivån är livskvalité som gemenskap och sociala relationernas värde i livet, likaså måste hänsyn tas till den personliga människans värdering av vad som är bra och dåligt i tillvaron. Välfärd är ett kvalitativt och subjektivt bestämt begrepp och har olika betydelse för olika individer (Eduards, 1990).

Socialpolitik är direkta eller indirekta statliga åtgärder för att garantera enskilda individer skäliga levnadsförhållanden. Socialpolitiken har två grundformer, inkomstöverföring samt vård och social service. Inkomstöverföringarna sker via socialförsäkringarna med formen av direkt understöd. Socialförsäkringarna kan skötas av staten eller grundas på statligt reglerade försäkring i avskilda kassor (t. ex svensk arbetslöshetsförsäkring). Understöd ges i regel av offentliga organ i Sverige via kommunerna, men det finns även mellanformer mellan försäkringar och understöd exempelvis, statliga barnbidrag, bidragsförskott och bostadsbidrag (NE, 2000). (utvecklingen av socialförsäkringar beskrivs ytterligare i avsnittet Historik).

Risksamhälle och välfärdsstaten, Ett sätt att beskåda den moderna välfärdsstaten är i förhållande till risker som sammankopplas med livscykel, arbete och arbetsmarknad. Välfärdsstaten förknippas med eller karakteriseras som en funktion eller riskreglering för

individen i samhället snarare än ett system för omfördelning. Enligt Beck lever vi i ett ojämnt och individualiserat samhälle i och med att samhället har förändrats och kan skapa risker för medborgarna. Det här knyter an till kommande teoriavsnitt där risksamhälle beskrivs ytterligare (Svallfors, 1996).

Individualiserat samhälle, beskriver Zygmunt Bauman som har under de senaste åren undersökt attributen för det postmoderna tillståndet. Han har skildrat hur det nutida projektets förväntningar har misslyckats, och hur vi i sviterna påträffar människor som i en allt större utsträckning lever från dag till dag i samhällen där allt befinner sig under en oavbruten omförhandling. Det visar sig i den försvagade nationalstaten, de inte längre stabila sociala skyddsnäten, bristen av det offentliga rummet. I förändringens spår har vi även fått en ökad individuell frihet, en frihet som alstrar nya potentialer men som också försvårar att sköta gemensamma sociala frågor och problem som sociala värden. Individualiseringen är vårt öde. Bauman ser det individualiserade samhället som ett hot som individualiseringen utgör mot möjligheterna att hantera det som gör samhället till ett samhälle det vill säga den sammanhållande styrkan i samhället. Individualiserat samhälle beskrivs ytterligare och även Beck beskriver detta tema under teoriavsnittet (Bauman, 2002).

4. Historik

Följande avsnitt är indelat i, ”Samhällsutvecklingen från fattigdom till välfärd”, ”Utvecklingen av socialförsäkringarna”, ”välfärdens förändringar” och ”Tidigare forskning” och avslutningsvis beskrivs ”tidningarnas betydelse för välfärdsdebatten”.

4.1 Samhällsutveckling från fattigdom till välfärd

Den industriella revolutionens intåg i Sverige på 1870- talet skapade en välståndökning som pågick från 1870 till 1950 talet. Det svenska ”Folkhemmet” formades under åren 1930 och 1970. Omvandlingen lade grunden inte bara för modernisering av städer, utan ett modernt samhälle skapades och ”livets vrår” reformerades tillsammans med sociala idéernas stöd. Det centrala i historien är att det fanns en kontinuitet i den svenska samhällsutvecklingen. Folkhemmet vilade på gamla traditioner och ärvda ståndpunkter. Att kunna ange exakt tidsangivelse för när det sker förändringar, som industriell revolution eller formandet av ”folkhemmet” går inte. Det beror på svårigheten att se början och slut av en samhällsförändring som ofta inträffar långsamt och över tid (Rojas, 1996).

I och med att socialismen fick fäste i samband med regeringsskiftet 1889. Det innebar en tillbakagång av liberalismens tankegång som fanns vid begynnelsen av 1900- talet och som påverkade samhällsutvecklingen på flera vis. Liberalismens innebörd är en total ekonomisk frihet där de svagaste i samhället inte skyddades via några socialförsäkringar vid sjukdom eller arbetslöshet. Detta innebar för invånarna att var och en fick klara sig ekonomiskt sett själva vid sjukdom och arbetslöshet. Grundtanken med liberalismen var att skapa initiativkraft för att ge en ökad levnadsstandard och ökad produktion (NE, 2000).

Socialdemokraternas långa hegemoni ledde till en moderniseringsväg, den så kallade medelvägen mellan kapitalismens splittrande individualism och kommunismens enväldiga kollektivism. När staten formades av sitt folk, som var en homogen grupp vid denna tid och förenades av gemensamma konstitutionella traditioner, sättet att arbeta, producera, tänka och tro det vill säga levnadsformerna var likvärdiga i hela landet. Det typiska för den svenska politiken var att stat och samhälle sammanfogades i ett nätverk av maktstrukturer. Detta nätverk bildade skelettet i institutionerna som växte fram. Institutionerna ansvarade för de centrala perspektiven av sociala livet som sjukvård, utbildning, samt socialvård. Människor blev tvungna att anpassa sig till den nya världen gentemot den värld de växt upp i som sett annorlunda ut, speciellt i avsaknaden av de socialförsäkringar som tog form i och med ”folkhemmet” som skapades. Både materiella omständigheter i form av mekanisering, massproduktion och fabriksystem, men också de mentala upplevelserna och de sociala relationerna förändrades.

När människor flyttade in till staden för att arbeta i industrierna ställdes nya krav på de sociala ramarna och de sociala institutionerna. De sociala ramarna och sociala institutionerna räckte inte till åt alla människor som arbetade i industrierna. Institutionerna som skapades i syfte att sköta de centrala i det sociala livet som sjukvård, utbildning och socialvård. När städernas invånarantal steg behövdes ökade resurser som både utbildning och sjukvård och när inflyttningen till städerna sker i en snabb takt hinner inte detta med att utvecklas lika fort. I och med den snabba utvecklingstakten upplevdes staden och individen i sin nya roll som lönearbetare, en otrygghet i och med de otillräckliga sociala ramarna och de sociala institutionerna. Folkhemsidén var en reaktion mot liberalismens fundamentala principer. Kollektivet betonades istället för individens rätt. Sambandet folk och hem blev grunden till det Sverige som formades där folkhemmet blev en gottgörelse till den trygghet som ersatte bondesamhället. Folkhemmet fungerade som en trygghetsförsäkring som funnits i det agrara samhället där familjen eller byn tog hand om sjuka och gamla och såg till att de fick hjälp och

mat för att ha en rimlig levnadsstandard. Men folkhemmet var bara ett avstamp en station på vägen mot ett medborgarsamhälle (Rojas, 1996).

4.2 Utvecklingen av socialförsäkringarna

Dagens socialpolitik berör samtliga samhällsområde. Tidigare betydde socialpolitiken att avhjälpa nöd vid fattigdom och vid sjukdom till vissa grupper som hade det svårt att få maten att räcka till. Idag innebär socialpolitik att med hjälp av skilda åtgärder på central, regional och kommunala nivå syftar till att jämna ut skillnader i medborgarnas ekonomiska och sociala resurser när en person drabbas av sjukdom eller arbetslöshet.

Fundamentet för tillväxten av den allmänna ekonomiska standarden blev verklighet genom industrialiseringen. I dess spår förändrades kostvanor och invånarna fick bättre kläder samtidigt som en allt rejälare belysning utvecklades som inte funnits tidigare. Detta innefattade också att arbetstiden förkortades, bio och radio tillkom. Effekten av förbättringarna blev ett moderniserat kulturliv och nöjesliv. Även spridningen av inkomster påverkades i de olika samhällsklasserna som innebar en bättre levnadsstandard främst för arbetare och tjänstemän.

Vid 1910- talet fungerade inte skatterna som något verktyg för utjämning av inkomsten. Skattetrycket vid denna tid var 7,2 % av en inkomst på 2000 kronor. Utvecklingen i samhället ledde till en förändring för de äldre, beroende på att de skiljdes från produktionen och från boendegemenskapen. Det var samhället som fick överta ansvaret för fattigvården och år 1913 trädde ålders samt invalidförsäkringen in. Även reformen ”lag om allmän folkpension” som var avsedd för hela befolkningen trädde i kraft. En upprustning av fattigvårdslagen kom år 1919 att innefatta en utvidgning av fattigvården, den begränsade sig att gälla minderåriga och personer som inte kunde arbeta (Nasenius m. fl, 1974).

Kommunerna fick här etablera inrättningar för fattigvård och ersatte ordet ”nödtorftigt” med ”erforderligt underhåll” i fattigvårdslagen. Lagstiftningen utvecklades från gåvo karaktär till krav på motprestation. Motivet var att viljan hos individen att själv kunna försörja sig skulle bevaras.

Föräldrabalken utvecklades stegvis mellan åren 1917-1949, speciellt för barn utanför äktenskapet. Det var under 1920- talet som de flesta reformerna implementerades. Det tredje reformationsområdet var sjukvården där de kroniskt sjuka och även psykiskt sjuka tidigare varit hänvisade till fattigvårdens ålderdomshem. Tidigare hade de kroniskt sjuka och psykiskt sjuka vistats på ålderdomshemmen oavsett ålder hos den drabbade. Likväl som vid 1920- talet fanns det endast svaga försäkringar som trädde in vid yrkessjukdom. Den måttliga socialpolitik som formades kom att gälla förhållanden inom arbetslivet.

Under 1930- talet lades grunden till det omfattande ekonomiska, politiska samt vetenskapliga reformarbetet. För att få regeringsunderlag till reformarbetet ”kohandlade” socialdemokraterna med bondeförbundet. Politiken utgick från en liberal syn, där ansågs att arbetslöshet kureras med att spara och genomföra neddragningar, nu gjorde politikerna tvärtom. Med socialpolitikens hjälp infördes en grundtrygghet med generella sociala reformer som skulle gälla alla medborgare. Förmånen skulle inte vara inkomstbeprövad eller behovsbeprövad. Vilket medförde att det skulle gälla alla och därmed inte skapa en åtskillnad som styrda förmåner kan ge och skapa motsättningar mellan invånarna. Anledningen till att en utveckling av socialpolitiken gjordes var att skapa en försäkring för att få en trygghet för bortfall av inkomst. Syftet med fördelningen var att med reformerna skapa ekonomisk och social utjämning mellan olika arbetsmarknadsgrupperna.

De stora socialförsäkringarna expanderade under 1960- talet och utvecklade serviceområdena markant. Det var speciellt inom socialvården, förbättrad åldersvård (att bo hemma så länge som möjligt) samt inom barnomsorgen som de utvecklades. Humanvetenskaperna låg till grund i denna utvidgning. Även sjukvården breddades genom

t ex en allmän tandvårdsförsäkring men som först 1974 började fungera fullt ut, jämte den allmänna sjukförsäkringen (patientarvodet för sjukvård) som togs i bruk samtidigt (Nasenius m fl, 1974).

Debatten om socialpolitiken förstärktes och kritiken som framkom var att effekterna av dem inte hade slagit igenom fullt ut, det fanns fortfarande människor som slogs ut trots socialförsäkringar införande. Detta namngavs som en ofärdig välfärd eller socialt arv.

Reformeringen under 1960- talet berör speciellt tilläggs pensionen och även sjukförsäkringen, de stora löntagarmassorna blev mer jämställda med andra grupper på arbetsmarknaden. När det gäller den ekonomiska ersättningen vid sjukdom, ålderdom tycks reformerna konservera skillnaden i inkomst för de gäller livet ut.

Inom den medicinska servicen sammanfördes medicinalstyrelsen och socialstyrelsen till socialdepartementet år 1960. Landstinget övertog psykiatriska vården och öppen vården genom en decentralisering. Utbyggnaden av patientavgifterna utvecklas under 1970- talet genom att införa enhetliga avgifter i offentliga vården i hela landet.

Mellan åren 1969-1974 fördubblas kostnaderna för sjukvård och sjukförsäkringarna samt kritiken lät inte vänta på sig. Kritiken handlar om att patienterna känner sig åsidosatta i den hierarkiskt uppbyggda sjukvårdsstrukturen, och att patienterna inte får den sjukvård som de behöver. Demokratisering av sjukvården är viktig speciellt för de resurssvaga grupper inom hälso och sjukvården som syftar till jämställdhet och alla människors lika rätt till omvårdnad. Stora delar av bidragssystemet är inte till för att förebygga utan till att kompensera vid sjukdom och arbetsoförmåga som är umbäranden som kan drabba individen (Nasenius m fl, 1974).

4.3 Välfärdens förändringar

Idén med folkhemmet tillhörde sin tid som var mellankrigstiden och den präglades av en kraftfull motreaktion till liberalismens grundvalar. De olika kollektiverna som klass, ras, folk och nation framhävdes som grund för olika samhällsprojekt. Även om det fanns skillnader mellan kollektiverna införlivades de i ett gemensamt betonande av kollektivets förmånsrätt före individens rätt. Projektet folkhemmets idéer och demokratiska former försvenskades på ett genomgripande sätt. Begreppet folkhem delas i två begrepp, folk och hem som anger vad som avsågs med projektet. Den första delen "folk" handlar inte om individer utan där kollektivet kommer främst och fastställer meningen med projektet. Den andra delen "hemmet" avser en gemenskap som familjen, ett hem där det inte finns någon gräns mellan offentlighet och privat, mellan myndighet och medborgare och mellan politik, ekonomi. Detta var det Sverige som växte fram på trettioalet. Men folkhemmet blev en grund till att samhället utvecklades till ett medborgarsamhälle. Detta samhälle kan uttryckas som alla människors lika värde och rätt till självbestämmande samt självförverkligande. Som tidigare presenterats i fråga om övergången från folkhemmet till medborgarsamhälle är det en kontrast till folkhemmet. Invånarna ersätter folkets plats och samhället står för hemmet. Medborgaren kommer i första hand där individen och inte gruppen är utgångsläget, det är för övrigt den individuella friheten som är det fundamentala i detta samhälle (Rojas, 1996).

1980-talet inleddes med en dålig tillväxt i Sverige som utvecklades mot en kritisk situation för de offentliga finanserna. Effekterna av krisen blev att skatthöjningar genomfördes och socialförsäkringarna minskades liksom bidragen. Dessa välfärdsförändringar gav också problem inom sysselsättningen där många blev arbetslösa och Sverige gick från full sysselsättning till en halv miljon arbetslösa under 1990 -talet (SOU, 2001:79).

Under 1990- talet har Sverige genomgått ytterligare en ekonomisk kris som utsatte välfärden för stora belastningar och de visade sig fler försvagningar än upprustningar inom

många områden. De områden som fick ett sämre läge var att det blev färre arbetstillfällen med arbetslöshet som följd och det psykiska välbefinnandet påverkades, samt frekvensen av låga inkomster, otillfredsställande kontant marginaler påverkades negativt. Inom sjukvården har fokus handlat om hur den ska bedrivas. Det finns lagfäst inom hälso och sjukvårdslagen att den ska syfta till en god hälsa samt att ge vård på lika villkor till befolkningen. Men omfattande förändringar påbörjades i fråga om finansieringen, sjukvården har marknadsanpassats som innebär att varje enhet (avdelning) måste hålla sig inom budgetramarna ekonomiskt. Andra förändringar inom vården är att arbetsfördelningen ändrats mellan landsting och kommun, tyngden inom landstinget har hamnat på akutvård medan kommunen sköter omvårdnadsbiten som är betydligt mer långvarigt åtagande. Den här omdaning för sjukvården ägde rum 1992 via ädelreformen men även genom psykiatrireformen från 1995. Flera landsting har infört beställar och utförarmodeller med en intern prestationsersättning och privata alternativ blivit vanligare inom primärvården. Även kostnader för hushållen förändrades och innebar att de ökade när det gällde patientavgifter för läkarbesök och avgifter för medicin under 1990- talet. Men dessa avgifter varierar också mellan de olika landstingen i landet. Avgiftsfrihet infördes för barn och ungdomar i öppenvården så sent som år 1998, men i vissa landsting har detta försvagats. Syftet att höja dessa avgifter var att förhindra att sjukvården överutnyttjas (SOU, 2001:79).

Ersättningen som utgår vid sjukdom från försäkringskassan har ändrats genom sänkta ersättningsnivåer från 90 % till 80 % av lönen, samtidigt har en karensdag införts. Karensdagen innebär att en person som är sjukskriven under första dagen inte får någon sjukersättning för denna dag. Även inom arbetsskadeförsäkringen har det skett förändringar som innebär att ersättningen vid arbetsskada har försvunnit och ersättningen vid yrkesskada är samma som vid vanlig sjukdom. Beviskraven för att få en arbetsskada godkänd har höjts. Det finns ett tydligt samband mellan 1990- talets ekonomiska kris samt den negativa utvecklingen av välfärden. Effekterna av dessa förändringar är svårt att bedöma i dagsläget och visar sig längre fram tidsmässigt sett (SOU, 2001:79).

Trots förändringar av den svenska välfärdspolitiken, så har den allmänna opinionen inte tappat stödet för välfärdspolitiken. Men det går inte att förutspå hur det framtida stödet kommer att se ut. Det som förlorats inom välfärden är grundtanken om ett starkt samhälle för att åstadkomma förbättringar inom området. Den här reformeringsprocessen har influerats av bland annat som förut nämnts av ekonomin men även genom internationaliseringen det vill säga när vi samordnats med EU. Det här är speciellt märkbart angående sjukvård, social- och skolpolitiken där influensen märkts av, det har märkts på så vis att det uppstått variationer inom den offentliga servicen som invånarna träffas av. Samhällsutvecklingen som skett ställer nya krav på den välfärd som byggts upp tidigare under många år, det vill säga välfärdsstaten har en sämre förmåga att lösa de problem som vi idag ställs inför, jämfört med när välfärden utvecklades (Pierre, m. fl, 2003).

4.4 Tidigare forskning

Social rapport (1997) är en nationell rapport där avsikten är att ge en överblick hur sociala problem och riskfaktorer har förändrats över tid. Rapporten har sammanställts av Maria Roselius och Hannelotte Kindlund vid Epidemilogiskt centrum på Socialstyrelsen. De sociala problemen relateras till samhällsutvecklingen i sin helhet. Rapporten togs fram för att fungera som diskussionsunderlag om välfärdspolitiken i Sverige. Rapporten har sin grundkonstruktion från den ekonomiska kris där arbetslöshet blev ett tecken på marginalisering och åtskillnad. Den sociala rapporten är en motsvarighet till folkhälsorapporten och båda rapporterna fokuserar på medborgaren. Den förstnämnda koncentrerar sig på sociala problem och den andra på folkhälsan. Det finns enligt folkhälsorapporten ett starkt vetenskapligt samband

mellan hälsa och sociala situationer. Analysen gick på djupet angående de speciellt problemfyllda grupper som Social rapport konstaterade år 1994. De problemfyllda grupperna som hittades var invandrare, ensamstående föräldrar samt ungdomar där dessa observerades med hjälp av efterföljande rapporten -97. Observationen gick ut på att urskilja individens enskilda problem över tid och observationen pågick under en period på 10- 15 år.

Det centrala i människors liv är att kunna utföra ett arbete beroende på att de kan försörja sig samt familjen, samtidigt ger det en placering i samhället som är viktigt för personernas sociala nätverk. Att arbeta har betydelse för individens personliga utveckling och självkänsla. Arbetet spelar även en social roll i det vardagliga livet samt skapar det en identitet hos personen. Att drabbas av arbetslöshet innebär inte bara förlorad förtjänst utan det innebär även att en sämre självkänsla inträder. Studien visade att under året 1995 hade 25 % av de arbetslösa ingen rättighet till dagpenning där flertalet av dem var ungdomar eller invandrare. Dessa grupper försöker i första hand lösa ekonomin med hjälp av lånade pengar från kamrater eller föräldrar, och den sista utvägen innebär ofta att söka socialbidrag. En negativ inverkan för personen är den form av stress som individen upplever samt att hon/han känner sig stämplad som oduglig i andra människors ögon och detta påverkar välbefinnandet och hälsan. Känslan hos den arbetslöse individen att bli stämplad som värdelös skapar hos personen en skamkänsla som resulterar i psykosomatiska besvär, nervositet och oro, vanmakt och förtvivlan. Dessa effekter har en förmåga att påverka att de unga männen ökar sin alkoholkonsumtion men även rökning hos män och kvinnor ökar, samtidigt sker det en minskning av fritidsaktiviteterna hos de drabbade personerna (Svallfors, 1996).

Det har genomförts flera undersökningar i våra nordiska grannländer angående effekterna hos individer som blir arbetslösa i Danmark och Norge. I den Danska studiens resultat finns tendenser till marginalisering och att de arbetslösa har problem även på andra sociala områden. Tanken med vårt svenska trygghetssystem är att det ska utjämna förlust av lön vid sjukdom, arbetslöshet för människor som drabbas av detta. Principiellt sett är det ofta unga människor och invandrare som haft svårt att ta sig in på arbetsmarknaden som berörs. Det här utgör att de har ett sämre skydd än övriga i samhället. Men det finns ännu en grupp som påverkats negativt av omställningarna av välfärden och det är de med nedsatt prestationsförmåga som innebär att de får svårt att gå ifrån arbetsmarknaden med stöd av ersättningar från sjukförsäkringen vid förtidspension. De långtidssjuka har också träffats av försämringar och haft låga ersättningar både i form av lön och sjukbidrag, och när dessa gruppers premisser försvagas blir risken stor för ansevärt materiella problem.

Slutrapporten från projektet "Den svenska välfärdsopinionen" är ett fruktbart sätt att betrakta den moderna välfärdsstaten i relation till risker förknippade med livscyklar, lönearbete och arbetsmarknad. Välfärdsstaten kan utmärkas som en mekanism för riskreglering, än ett system för omfördelning eller reproduktion. Svallfors relaterar till Becks idéer om risksamhälle där välfärden har tagit bort den värsta nöden i västvärlden med stöd av socialförsäkringarna. Beck menar vidare, att vi lever i en individualiserad ojämlikhetens samhälle, där ojämlikhetsskapande processer finns kvar, men där politiska och sociala upprustningen förtvinat. På en del punkter fick Beck kritik om teserna samtidigt. Det menades att Beck, generaliserar risker som utmärkande för risksamhället. Swaan anger ett exempel på beskrivningen att generalisera risker, scenen är 1800- talets smutsiga arbetarstadsdelar och risken för utbredning av sjukdomar t ex kolera är stora. I likhet med Becks miljörisker är risken för epidemier en generaliserande slutsats (Svallfors, 1996).

4.5 Tidningarnas betydelse för välfärdsdebatten

Enligt Svallfors (1996) är fokus i den vardagliga rapporten angående välfärdspolitiken till stora delar inriktad på dag- och kvällstidningar, från slutet av 60-talet och fram till 1993. Att studera välfärdsrapporteringen med hjälp av tidningarnas artiklar ger en empirisk bild av samhällets villkor, en del områden har vi själva ingen uppfattning om. Välfärden omfattar flera områden och en individ har ingen möjlighet att ha en djupare insikt i alla områden utan endast i några få. Tidningarna och deras artiklar förmedlar information om de olika välfärdsområdena och kan bidra till att bredda mottagarens perspektiv. Det är betydelsefullt för välfärdspolitiken i vilka former tidningarna berättar om välfärden, och här skiljs på arketyper och teman. *Arketyper* är formen för berättandet, de utmärkande berättelser i vilka välfärdspolitiken får ett levande intryck samtidigt som berättelsen är bestående det vill säga, den förändras inte tidsmässigt. *Teman* här avses de innehållsmässiga aspekterna som vid skilda tidpunkter varit de övervägande ämnesområdena i tidningsartiklarna, men temat varierar efter tid. Ett problem som finns med artiklarnas rapportering de förmedlar nyheter. Vardagshändelser filtreras via tidningarna med hjälp av sina arketyper på ett sätt som speglar tidningens inriktning och berättelsen om välfärden sönderdelas så att det säger mer om tidningen än om välfärden. Det här gör att det blir svårt att se för mottagaren vad som ligger bakom fenomenet (Svallfors, 1996).

5. Teori

Under teoriavsnittet kommer två teorier att introduceras och dessa kommer att användas i analysdelen. Den förstnämnda teorin är individualiserat samhälle av Ulrich Beck där Zygmunt Bauman även presenterar sin syn på ett individualiserat samhälle. Den sista teorin är Ulrich Becks teori om risksamhälle.

5.1 Individualiserat samhälle

5.1.1 Individualiserat samhälle enligt Beck

Individualiseringen är ett värdesystem som grundar sig på att individen har utfästelser gentemot sig själva att självförverkliga sig. Tanken att människan ska forma sitt liv själva och bli nöjda med detta. Individualiseringen pågår för fullt och för att få rätsida på arbetslöshet, ekonomi är det viktigt att få fram sociala, tekniska uppfinningar som banar väg för individualiseringsprocesserna. Då kan en rörligare arbetsmarknad som innebär att det blir nya arbetstidsregleringar samt förnyade informations och kommunikationsmedel förnyas. Om detta stämmer framstår en övergångsfas där de tidigare eller ökade klyftorna löper samman med delar i ett traditionslost och individualiserat "postklassamhälle". De sociala klasskillnaderna betydelse mister sin verklighets anknytning och sociala flexibilitet detta hade betydelse för individers formande av sin identitet. Effekterna av detta visar sig o form av psykiska problem hos människor. Personerna får skuld känslor, känner sig otillräcklig, får ångest, neuroser samt hamnar i enskilda konflikter. Det uppstår en ny intensivare relation mellan individ/samhälle och ger ett samband mellan kris och sjukdom. Det här kan vara en anledning till nutidens psykiska våg i harmoni med det individuella prestationstänkandet som blir allt viktigare. För att klara av samhällsproblemen tvingas människor till nya former av socialt och politiskt samarbete. För att förtydliga detta är ett exempel, att en individ tillsammans med sina grannar bildar en handlingsgrupp för att protestera mot något för att nå en förbättring, samtidigt ingår personen i metallarbetarnas förbund men röstar med högern i valet, det här är motsägelsefullt och skapar konflikter genom en persons inblandning med olika motsägande aktioner. Att bekämpa orättvisor i fråga om löner samtidigt som personen investerar i aktier för att nå egen maxvinst är motsägelsefullt och blir därför konfliktfyllt för

både samhälle och individ. Aktören agerar inom flera motsägande områden som arbetar mot varandra och skapar på så vis en konflikt.

Individualiseringen medför att människor är beroende av marknaden inom flera livsområden. Individualiseringen medför för människorna ett nytt sätt att leva i form av masskonsumtion som förmedlas via media. På grund av individualiseringen blir människor utlämnade åt en utvändig styrning och standardisering. Livet gestaltas av institutionerna, det finns ett samband mellan styrningar i utbildningssystemet (utbildningstiden), sysselsättningssystemet (arbetstiden), men också livet i sin helhet och socialförsäkringssystemet. Beck ger exempel på om det sker en höjning på minsta åldern för att få daghemsplats för barn blir effekterna, hinder för kvinnan att införliva funktionen som mamma och yrkeskvinna samtidigt uppstår resultatet att kvinnan stängs ute från möjligheten att kunna arbeta.

I och med en individualisering sker öppnas ingångarna för en subjektivering och individualisering av risker, invändningar som skapas av samhället och institutionerna. Det som styr individens liv är de följder som grundar sig på personens egna tagna beslut. Det som drabbade henne förr i en historisk tillbakablick var något som hon inte själv hade ansvar för som låg utanför individen. Detta ställer krav och ansvar på individen att själv utforma livet och resulterar i ändrade krav på utbildning, vård, omsorg. Genom ökade krav stiger bördan för enskilde individen och ger en ny skuldbelastning på människan.

Beck tar upp den medicinska utvecklingens betydelse för människans hälsa. Antal individer har ökat under åren främst genom mindre spädbarnsdödlighet tillsammans med förlängd medellivslängd. Under 1800- talet avled människor av akuta sjukdomar, men idag är det kroniska sjukdomar som är den största orsaken till dödsfallen. Förr togs den sjuke in på sjukhuset där opererades det sjuka bort, ofta hade individen inte så vid kännedom om sin situation. Idag återinförs en äldre idé, att patienten ska vara effektiv och kravet på att patienten ska samarbeta, hon/han blir närmaste man till läkaren i sin sjukdomssituation. Det som visar att patienten inte klarar ut detta är effekterna som följer, som högre självmordstal än förut. De som drabbas upplever att denna förändring av individuellt åtagande blir en personlig belastning. Beck ger exempel på de som är kroniskt njursjuka patienter med dialysbehandling där självmord är vanligare nu än förut enligt honom.

När välfärdsstaten når sina naturliga gränslinjer och motsägelser samtidigt som den förlorar sin drivkraft som framtidsillusion hopar sig möjligheterna att göra om samhället, genom ett samarbete mellan forskning, teknologi och vetenskap. Makten att forma samhället flyttar från politikens till subpolitikens område trots en institutionell fasthet och konstant ansvar. Framtiden fastställs inte via riksdagen utan indirekt i det undanhållna forskningslaboratoriet och chefens kontor. Politiker och forskare plockar upp ”smulor som trillar” ner som information från teknologins planläggningsbord. Framtidsindustrins laboratorier och ledningsgrupp blir revolutionära celler, som realiserar samhällets design. På detta sätt med teori som framkommit i laboriestudier förverkligas samhällsstrukturen utan att främja standarden på kunskap för att öka lönsamhet. Det är aldrig omöjligt att förändra men människor missbedömer hot och möjligheter som finns i en övergång till ett riskssamhället. Det fundamentala i strategin för reindustrialiseringen innebär från 1800 talet in på 2000 talet är att se skillnaderna mellan industrisamhälle och moderna samhället (Beck, 1986).

5.1.2 Individualiserat samhälle enligt Zygmunt Bauman

Med de villkor som människor formar sin individuella existens avgörs genom deras individuella val och konsekvenser, och det kan inte individerna själva kontrollera. Bauman menar att människor skapar sitt liv som de valt men inte med villkor som de själva valt. Dagens makthavare vill inte bli delaktiga i styrandet, kontrollens och övervakningens samt

inte i de långsiktiga engagemangen av avtal ”tills döden skiljer oss åt”. Makthavarna vill inte forma våra liv utan ansvaret läggs på individen. De föredrar att befolkningen ska vara rörlig, flexibel och kunna förflytta sig på ett lätt sätt samt även en omskolning hos individerna med oavbruten återfödelse. Det här finner makthavarna gynnsamt för att människor ska passa in på den moderna arbetsmarknaden.

Bauman anser att sociologins viktigaste uppgift är att formulera om de förändrade humana betingelser som de individualiserade människorna strävar efter för att finna mening i sina liv. Sociologins uppgift är att bredda den humana världen som ideligen blir objekt för diskursiv granskning. Mening och syfte i våra liv får vi av att uttala våra livshistorier som är ett individuellt åliggande och vår legala rätt att få uttrycka. Bauman talar om otrygghet som blir ett resultat av vår nedrustning av välfärden och som är aktuell idag. En mindre del av invånarna arbetar och sliter hårt men också effektivt, medan en del av befolkningen får stå vid sidan om för att de inte kan hålla tempot i produktionen och detta är en otrygghet för dem som inte får arbete. Men otryggheten har alltid funnits, men dagens otrygghet är en nyhet, vem som drabbas av vad går inte att förutsäga, otryggheten är en stark individualiserad kraft. Det här söndrar inte förenar oss, du vet inte inom vilken grupp du vaknar upp i och det framkallar en ångest, fasa och olägenheter hos människor. Bauman menar att det alltid har funnits en otrygghet som arbetslöshet, men dagens otrygghet kommer av den globala konkurrensen på arbetsmarknaden som individen inte kan påverka. Samtidigt när samhället förändrats från ett kollektivt stöd till ett individuellt ansvar kan människor inte få stöd av varandra i dessa situationer. Invånarna splittrats genom att ansvaret är hos individen och det är du själv som får planera hur du ska få ett arbete och detta blir en splittrande kraft. Bauman refererar till Bordieu att resultatet är en form av medveten otrygghetspolitik i den globala makthierarkin en typ av grundfundament för otryggheten.

Ett utmärkande drag i det moderna samhället är att sätta in medlemmarna i roller som individer. Detta är en daglig företeelse i individernas sysslor, som består av att återskapa, förhandla om nätverkets ömsesidiga förbindelser som i samhället kallas individualiseringen. Människan är idag skonad från den kollektiva förbindelsen. Vi har fått en ansevärdare frihet i och med individualiseringen, och det förser oss med potentialer som gör att det blir svårt att hantera gemensamma (kollektiva) sociala frågor. Individualiseringen är ett öde, i landet av valfrihet är det omöjligt att undfly individualiseringen och att slippa ingå i individualiseringsspelet.

Exempelvis, blir människor sjuka är det kausala att de inte bestämt sig för att följa hälsodieten. Och blir de arbetslösa är grunden till att inte lyckats så bra med intervjun eller ansträngt sig nog för att få ett arbete, utan individen ses som arbetsskygg. Osäkerheten inför möjligheten att göra karriär beror på att inte kunnat skaffa vänner och fått inflytande för att lyckas.

Risker och motsägelser menar Bauman, skapas socialt men det är endast skyldigheter och nödvändigheten att sköta dem som individualiserats. Det finns svårigheter för den individualiserade människan att hävda sig, nyckeln kunde ha varit att med andra personer med liknande problem förena sig och agera. Den enda tröst som kollektiva samvaron kan ge tillsammans med andra lidande personer är en ensam kamp för att hävda sig. Detta är en form av frihetens baksida i ett individualiserat samhälle. Det som händer med individen i ett individualiserat samhälle är att personen känner en likgiltighet samtidigt att människan förhåller sig ljummen, skeptisk, vaksam till det allmänna bästa i det goda samhället.

Ytterligare en baksida med individualiseringen är medborgarskapets krackelering och tröga sönderfall. Välfärdsstatens införande var ett resultat av facklig och politisk utdragen kamp, för att få en kollektiv och statsfinansierad trygghet för utkomst som hotades av den kapitalistiska utvecklingen. Till välfärdsstatens uppkomst finns flera förklaringar, den politiska inrättningen var att ta bort misshälligheter och stävja att det uppstod revolt som

etablissemangen såg som fara. Men ett kapitalistiskt samhälle måste förses med arbetskraft och arbetstagarna måste vara i gott skick för att det skulle finnas köpare till arbetskraften. Men idag upplevs bland invånarna att det pågår en försämring av välfärdsstaten och tryggheten sätts på prov hos människor. De välbärgade i samhället ser välfärden som slöseri och odugliga satsningar medan de mindre rika och mäktiga inte känner någon lojalitet med bidragstagarna. Välfärdsstaten måste hela tiden gå i försvarsställning för sin existens, att försörja en reservresurs av människor vinner vi ingenting på att underhålla underklassen vid liv är inte förnuftigt. Historien upprepar sig och vi befinner oss på första trappsteget igen. Det är på detta sätt Bauman beskriver hur och vad det innebär att leva i ett postmodernt samhälle (Bauman, 2002).

5.2 Risksamhälle enligt Ulrich Beck

I en utveckling av moderna samhället där förbättringen inleddes med att ge människor möjlighet att fatta enskilda beslut och incitament när samhället byggdes upp. Utvecklingen riktade sig mot att individen fick ett större ansvar gentemot tidigare ett kollektivt ansvar. Det är här det skapas ett riskfyllt öde, enligt Beck som är svårt att slippa undan, där han menar att individen har svårt att påverka och förutsäga vilka risker som kan drabba människor, de känner sig inträngda i ett hörn. Beck nämner bland annat den globala konkurrensen på arbetsmarknaden och när företag flyttar produktion till andra länder och detta har individerna svårt att påverka. I det moderna samhället handlar det inte längre om nöd som svält utan om rädsla. En fråga som fanns tidigare historiskt sett är lika aktuell idag, hur ska individen skydda sig själv och de nära och kära i fråga om ekonomisk undergång för personen som drabbas av arbetslöshet.

Något som är högaktuellt idag är att kunna få råd angående ens privatliv som inte längre existerar. Beck säger att vi är i ett antropologiskt chocktillstånd, där hotet hos människor upplevs som en maktlöshet att inte själva kunna påverka risker och känner en oförmåga som skapar misstro mot bra framtidsutsikter för individen. Det har förändrat synen på självbestämmande och våra egna liv samt även på medborgarskap, att människors fria vilja begränsas. Beck exemplifierar med hjälp av Tjernobylyolyckan, han ansåg att vi lärt oss att skydda oss från naturens hot genom att bygga bostäder, men mot ett industriellt hot som kommer från en andra natur är vi försvarslösa och inte kan påverka det bland annat luften vi andas, maten vi äter, kläder och möbler.

Baksidan av den framväxande samhällsprocessen är att miljöförstörelsen förvandlas till hot mot de sociala, ekonomiska och politiska systemen. Våra vardagliga normer och regler vänds upp och ner och marknaden bryter samman. Även om det finns ett övermått av varor, tjänster uppstår brist på en del saker och det framkommer stora krav på förändringar. De frågor som är mest angelägna viftas snabbt bort, rättssystemet klarar inte att täcka omständigheterna, sjukvården fungerar inte, regeringarna sviktar och marginal väljarna ger sig iväg. Detta sistnämnda händer utan att människans utsatthet har med deras agerande att göra eller att deras skador har något med deras arbete att göra. Beck menar att vi står inför en kritisk punkt i det moderna samhället, att vi går ifrån ett sedvanligt industrisamhälle och deras linjer där det uppstår en ny form ett risksamhälle. Det här utgör en svår balansgång mellan samhällets fortsatta funktion och mellan uppbrottet till det moderna samhället, och det framkommer en annan samhällsform.

Beck uttrycker att innan förändringar sker kan antydningar urskiljas så tidigt som 50- 100 år innan effekterna visar sig. Han exemplifierar med Ibsens äktenskapsdrama som nu är verklighet men som författades i slutet på 1800-talet. Dramat handlade om skammen att skilja sig framförallt för mannens del, men dramat visar även på kvinnans svårigheter med livsuppehållet.

I ett framväxande modernt samhälle skapas rikedom men också risker uppkommer systematiskt. I västvärldens välutvecklade välfärdssamhälle inträffar två saker, kampen om brödfödan minskar i betydelse men ersätts med annat t ex svälten ersätts mot övervikt som också är ett hot mot individen. Risker med industriell utveckling är lika gammal som utvecklingen i sig självt, tidigare utarmades folket med en risk för fattigdom jämte hälsorisker och är sedan tidigare föremål för processer som rationalisering och sammanhänger med sociala konflikter och garantier. Det var med socialförsäkringarnas hjälp som nöden försvunnit från västvärlden.

Genom kontakt med riskerna uppstår nya sociala nyanseringar och tvister, men de följer inte klassamhällets modell. Det är en produkt av att riskerna i det utvecklade marknadssamhället är så tudelade. Risker är inte bara risker utan kan också innebära chanser på marknaden. När en del vinner på marknaden så förlorar andra individer sin vinst på marknaden när börsen svänger upp och ner. Inom ett risksamhälle formas även motsättningar dels mellan dem som drabbas av riskerna och de som vinner på dem. På ett likvärdigt sätt ökar den sociala, politiska meningen av kunskap, samt betydelsen av att ha makt över det som formar kunskapen (vetenskap och forskning), och de som förmedlar vetandet (media). Med hänsyn till detta är risksamhället en vetenskaps- media och informationsamhälle. I och med att vi kan skönja slutet av ett klassamhälle som hade en kollektiv funktion trots detta ser vi att de sociala klyftorna breder ut sig igen. Det vill säga storföretagare och egenföretagare har ökat sina intäkter under 70- och 80- talet men tjänstemän, arbetare och pensionärer följer efter. De som halkat efter är de arbetslösa och de individer som har socialhjälp, där en tredjedel av de arbetslösa får ingen ersättning överhuvudtaget det här i takt med att den sistnämnda gruppen växer i storlek. Trots medias belysning av detta märks inga effekter för sysselsättningspolitiken till (Beck, 1986).

5.3 Teoriernas betydelse för uppsatsen

Jag har valt två teorier som grund för att kunna förstå det empiriska materialet som består av tidningsartiklar. Med stöd av teorierna utvecklas min förmåga att kunna få en djupare förståelse vad texterna i mitt empiriska material innehåller. Teorierna har en viktig betydelse för analysavsnittet som skapar en förutsättning för att avsluta med en diskussionsdel. Motivet till valet av just dessa teorier är, att det är de begrepp som är centralt i denna undersökning. Teorierna grundar sig på tidigare studier som fokuserat på liknande fenomen. Det är viktigt för studiens trovärdighet att med stöd av teorierna kunna koppla dem till syfte och undersökningens frågeställning.

Teorin om individualiserat samhälle definieras utifrån Beck och Bauman. Enligt Beck, är individualiseringen ett värdesystem som grundar sig på att individen har åtaganden gentemot sig själv att självförverkliga sig. Tanken är den att människor ska forma sina liv själva och bli belåtna med detta. Individualiseringen pågår för fullt idag och för att få rätsida på arbetslöshet, ekonomi är det viktigt att få fram sociala, tekniska uppfinningar som banar väg för individualiseringen i samhället. Effekterna av detta visar sig i form av psykiska problem hos människor. Personerna får skuld känslor, känner sig otillräckliga, får ångest och neuroser samt hamnar de i enskilda konflikter. Det uppstår en ny intensivare relation mellan individ/samhälle och ger ett direkt samband till individualiseringsprocesserna, kris och sjukdom. Det speglar en risk för individen i dagens samhälle i samband med sjukdom får människor leva på lägre ersättningar som kan innebära att fler risker uppkommer.

Individualiserat samhälle enligt Bauman, innebär att människan skapar sitt liv de valt men inte med villkor som de själva valt. Ett karakteristiskt drag i det moderna samhället är att invånarna delas in i roller som individer och detta kallas för en individualisering. Det finns svårigheter för människan att hävda sig i ett sådant här samhälle. Lösning av detta problem är

att tillsammans med andra personer som står inför liknande problem, gå ihop kollektivt och operera utifrån detta. En tröst som den kollektiva gemenskapen kan ge tillsammans med andra lidande personer är att ensam kamp är bäst. Detta är en form av frihetens baksida i ett individualiserat samhälle. Det här påverkar en människa negativt och ansvaret att själv reda ut svårigheter blir tungt att bära. Effekterna hos individen i ett individualiserat samhälle är att varelsen känner en håglöshet samtidigt som hon/han inte engagerar sig nämnvärt för att nå en lösning och förhåller sig skeptisk till det allmänna bästa i det goda samhället. Det här kan vara en risk för både samhälle och individ att inte orka ta tag i sina problem. Teorin om individualiserat samhälle vinklas av två samhällsforskare, och är av betydelse för uppsatsen att klargöra vad ett individualiserat samhälle är. Med teorins hjälp kan samhällets utvecklingsförlopp förklaras att individen har ett individuellt ansvar inom välfärdsområdet, mot tidigare i industrisamhället som var ett mer kollektivt ansvar. Det vill säga idag får den egna personen ansvara för pensionsinsättning, kämpa för att få rätt rehabilitering vid sjukdom etc. Tidigare fanns det ett färdigt system som grund för pensionen och vem du skulle vända dig till för rehabilitering vid sjukdom.

Ulrich Becks teori om risksamhälle, beskriver vad som sker när en utveckling mot ett modernt samhälle växer fram. Det innebär att människor ges tillfälle att fatta egna beslut och ta egna initiativ när samhället byggs upp. Det är här det skapas ett riskfyllt öde enligt Beck, som är svårt att klara sig ur. Men det handlar inte längre om nöd utan om rädsla för att upprätthålla en god och hälsosam levnadsnivå, speciellt när människor utsätts för olika påfrestningar i form av sjukdom och arbetslöshet. Att ställas inför problem som tidigare nämnts innebär försämringar för den enskilde individen som behöver ekonomiskt stöd vid dessa tillfällen. Den vanligaste frågan är hur personen skyddar sig själv och sin familj ifrån problem som innebär en ekonomisk förlust vid arbetslöshet och sjukdom. Det är en fråga som fanns tidigare men är lika aktuell idag. Baksidan av omskapandet till ett modernare samhälle är att förmånerna som socialförsäkringarna förvandlas till hot mot de sociala, ekonomiska och politiska systemen vi har. Våra vardagliga normer och regler vänds upp och ner och marknaden kollapsar. Uppbyggnaden av välfärden vilar på marknadsekonomin och det blir effekter för människorna när den försämras tillsammans med nedskärningar av arbetstillfällena och försämringar av ersättning vid sjukdom som gör att människor får svårt att klara livsuppehållet. Beck talar här om de risker som föds i en modern samhällsutveckling och teorin om risksamhället är den väsentligaste tyngdpunkten i undersökningen. Samtidigt är det riskerna som är fokus i frågeställningen och därför är denna teori en viktig funktion för utgångspunkten vid analysen av mitt empiriska material. Becks beskrivning av risksamhället nämner flera områden som det uppkommer risker i samband med individualiseringen, arbete eller arbetslös, sjukvården, ojämlikhet skapas mellan könen. Därför är denna teori av betydelse för uppsatsen.

6. Metod

Det övergripande syftet med studien är att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Studien utgår från frågan: hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar i tidningar och tidskrifter?

Med utgångspunkt från uppsatsens syfte och av frågeställning blir det lämpligt att använda en kvalitativ metod. Det hermeneutiska perspektivet kan fördjupa förståelsen för relationen mellan individ och välfärdsstat och hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar i tidningar och tidskrifter. Beroende på att det empiriska materialet består av tidningsartiklar kommer en diskursanalys att användas som delas in i noder som beskrivs senare i detta avsnitt för analys av textmaterialet i artiklarna.

6.1 Hermeneutik

Det hermeneutiska perspektivet eller läran om texters innebörd används för att förstå människans meningsfulla aktioner, men även de fem sinnena hos människan används för att förstå fenomenet. Perspektivet är en tolkningsprocess som skapar förståelse, empati samt en inlevelse om andra människors känslor och problem. Dessa upplevelser och känslor är inte testbara, det går inte med andra ord att säga om det är en sanning. Den hermeneutiska kunskapen är en osäkrare tolkning än den positivistiska.

Förförståelsen är ett centralt begrepp inom hermeneutiken. Med förförståelsen menas att vi använder oss inte bara av våra sinnen för att uppfatta verkligheten utan även tolkar verkligheten. Men förförståelsen påverkas av våra värderingar som vi har. Att beskriva vår förförståelse är viktigt för att kunna se hur forskaren har tolkat sitt empiriska material. Förförståelsen är något som finns överallt, även i ett positivistiskt sammanhang (Thurén, 1991).

Med hjälp av hermeneutiska perspektivet anses det att människan kan förstås via språket och genom individens meningsfulla handlingar. För att tolkningen ska bli komplett blir den en helhet när den sätts in i sitt historiska skeende, sociala förlopp eller politiska system (Brante, m. fl, 1982).

6.2 Kvalitativ metod

Samhälls och beteendeforskning skiljer sig från andra områden exempelvis atomfysiken där bara ett fåtal personer har en form av fackkunskap. Inom samhällsområdet har de flesta människor någon uppfattning omkring samhällsfenomen. Forskare som genomför en studie har en djupare uppfattning om fenomenen. Ett gott kvalitativt arbete fodrar kreativitet och att ha blick för detaljer samt att kunna hålla den röda tråden i uppsatsen. Inom samhällsforskningens roll är detta betydande för att öka förståelsen av vår existentiella verklighet som vi lever i (Svenning, 2000).

Den kvalitativa metoden är ett alternativ till den kvantitativa metoden. Skillnaden innebär att fenomenet betraktar verkligheten som objektiv, medan den kvalitativa metoden innebär att se fenomenet subjektivt. I den kvalitativa metoden framstår verkligheten som en individuell, social struktur. Inom denna metod undersöks människors uppfattningar och tolkningar av den omgärdande realiteten. Inom positivismen däremot avskiljs individen från omvärlden och förklarar hur den objektiva verkligheten ser ut. Teorier i positivismen formas utifrån den kvantitativa undersökningen om verkligheten och hypoteser prövas för att utröna om de kan falsifieras eller verifieras. I den kvalitativa metoden framhävs det kvalitativa, det som uppmärksammas är innebörd (mening) och sammanhang. Med innebörd avses en koncentration på hur individen upplever, tolkar och strukturerar en omgivande verklighet i förhållande till tidigare kunskap och erfarenhet, hur livet samt omvärlden har en mening. Det väsentliga instrumentet här i kvalitativ metod är att studera människan i interaktion med andra människor i verkligheten (Backman, 1998).

Den kvalitativa metoden är övervägande induktiv till sin natur medan den positivistiska är deduktiv, det innebär olika sätt att dra slutsats på i en studie. Induktion innebär att utifrån enskilda fall sluta sig till allmänna lagar eller förhållande som är logiskt sanna, och den grundar sig på erfarenhet. Den deduktiv är motsatsen till induktiv här fattas en logisk slutsats som inte är absolut sann. Slutsatser dras från en allmän princip, hypoteser sätts upp för att se om premisserna stämmer och använder sig av både empiri och logik till slutsatsen (Brante, 1982).

Grundtankarna i den kvalitativa metoden är att insamlingen av material och analysen av data sker parallellt med varandra. Forskaren deltar i datainsamlingen för att befinna sig i verkligheten som ska studeras. Detta möjliggör en omedelbar förståelse och kodning av data (Rosengren, m.fl.2001).

Enligt Svenning innebär kvalitativ metod att det är ett mindre material som används, och därmed går inte att göra statistiska beräkningar. Inom den kvantitativa metoden där stora material används och resultatet visar generella uppfattningar med statistiska siffror ur materialet. Den kvalitativa analysen är mera sensitiv gentemot den kvantitativa metoden, med det menas att den är känslig för skiftningar och hårfina variationer, men den är även mindre preciserad. I den kvalitativa analysen stödjer sig forskaren på tolkning av innehållet, men den kvantitativa analysen håller sig noggrant till det förmedlade innehållet som framkommer i form av statistiska siffror. Den kvalitativa analysen arbetar med ett mer sammanhängande tema än den kvantitativa analysen gör. Forskningsprocessen ses som en kedja av tolkningar där forskaren har med sig ett kapital i bagaget utifrån förförståelsen. (Svenning, 2000).

6.3 Kunskapande om verkligheten

Verkligheten är socialt och relationellt skapade föreställningar som utvecklas från socialiteten. Det är därför möjligt att frambringa det objektiva, när det gäller innebörden av oberoende, fristående och opartiska skildringarna av verkligheten. Redogörelserna av verkligheten är alltid influerad av förförståelse och blir således beroende av situationen den beskriver.

Inte heller naturen skall beskådas som objektiv när den beskrivs. Naturen är en produkt av en trög och komplex verklighet samtidigt som den är en social sammansättning. Verkligheten formas när vi indelar, särskiljer och rangordnar världen som existerar oberoende av människors tänkande, det vill säga att ämne blir påtagligt och kan beröras. Exempelvis om inte människorna fanns på jorden skulle det förekomma stenar ändå, men det skulle inte vara stenar på grundvalen att något socialt yttrades i form av ett språk som skulle gruppera in dem och avskilja dem från helheten. Stenarna blir då omärkliga för oss. Det som av oss individer fått namn som stenar, stjärnor eller träd, finns på jorden men det som är av intresse är hur vi namnger dem och skiljer dem från andra föremål och som innehar en viss betydelse. Naturen blir på detta vis en konstruerad men inte blottad, upptäckt eller speglad verklig natur. Men naturen skulle se annorlunda ut i en annan tid eller kulturellt annorlunda i sin inramning.

I verkligheten finns ingen speciell sanning eller mening, för meningen och innebörden skapas i förhållandet, men det är först i form av symboler de får sin innebörd när de skiljs från andra symboler. För att människor ska känna till och agera i verkligheten får verkligheten en definition. Om betydelsen av verkligheten förändras blir både människor och omvärld förändrade som gör att vi får flera chanser att tänka och agera i verkligheten. Men i en förutbestämd historiskt och en geografiskt avgränsad tid kvarstår de flesta betydelser som blir fasta och tas för givna. Samtidigt definitionerna begränsas för att förmå påverka dem till en förändring.

När människor konstruerar och ger mening åt verkligheten hamnar språket i centrum som den mest betydande symbol i den sociala världen. Språket är aldrig objektivt beroende på att det är uppbyggt av benämningar som fylls med en betydelse. Med språket skiljs termerna åt och de får sin betydelse. När specialuttrycken ändrar sin betydelse, efter situation och tid som de ingår i får de en ny betydelse. Med språket blir världen begriplig och skapar verkligheten. Människor lär sig språket som hjälper att kategorisera och strukturera verkligheten till oss och sätter namn på stenar, stjärnor och får en innebörd för oss. Språk och verklighet hänger tätt tillsammans och blir en grund för hur vi tänker och agerar. Språket styr våra tankar med anledning av att språket ligger före oss och alla ting och fenomen som vi beskådar. Språket namngiver, ifrågasätter, rättfärdigar, övertalar, evaluerar, relaterar till fenomenen. Kunskapen uppstår via en social och historisk struktur som förändras. Kunskapen om verkligheten skapas

i samtal, diskussioner och andra sociala samhörigheter där det finns spännvidd mellan sant och falskt, rätt eller fel (Haake, 2004).

6.4 Diskursanalys

6.4.1 Diskursbegreppet

Eftersom jag tänkt studera hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar ur tidningar och tidskrifter används diskursanalys. Sahlin refererar till Kleiner att diskursbegreppet är inriktat mot språkbruket och hur texter är ordnade, såväl grammatiskt som hur en argumentation är uppbyggd. Diskursanalysen skiljer mellan språkstrukturer som används i olika situationer med olika mottagare, som mellan reklamens, nyhetsjournalistiken och domstolarnas diskurser. Funktionen med en diskursanalys är att beskriva och identifiera diskurser (dialoger). Det som utvinns ur ett studerat textmaterial brukar kallas diskurser (Sahlin m.fl. 2003).

Diskursanalysen växte fram via litteraturkritiken och genom språkvetenskapen innan den blev aktuell inom sociologin. Inom det lingvistiska diskursbegreppet är det orienterat mot språkanvändningen samt hur texter arrangeras som även presenteras i efterföljande avsnitt. Med hjälp av diskursens inre uppbyggnad kan den definieras, exempelvis vid ”argumentativa diskurser” eller ”pseudoargument” som återfinns i skilda sammanhang och inom olika teman. I det sociologiska området har enligt Sahlin Michel, Foucault haft en avgörande betydelse för diskursen, sammanfattningsvis av hans diskursbegrepp ses det som ett praktiserat språk eller i vilken ordning språket gestaltas samtidigt som det blir en bestämd form för vetande och diskussion. Sahlin beskriver också enligt Hall, som anser att det innebär hur diskursens kunskap frambringar mening som skapas med språkets hjälp. Genom att sätta diskursen i centrum betyder det inte att forskaren är intresserad av författarens syfte med sina texter. Utan forskaren intresserar sig för uppbyggnaden eller regelsystemet som talar om vilka möjliga påståenden och ståndpunkter som människor är hänvisade till för att ingå i diskursen. Hur diskursens ordningar framställs skiftar kulturellt och historiskt, men de varierar även mellan facken, vetenskapliga kunskapsområdena och paradigmen. Dessa framställningar med diskursen som hjälp bygger upp illustrationer av verkligheten och stiftar objekt för kunskap, menar Foucault som Sahlin tar upp.

Skriva och samtala är en social aktion samtidigt som det företräder verkligheten. Diskursen symboliserar, skapar och grundar den sociala verkligheten genom att ge den en mening samtidigt som det skapas av perspektiven och formulerar perspektiv av den här verkligheten. Därför är den ett dialektiskt förhållande till den sociala uppbyggnaden. Sahlin refererar till Van Dijk (1998) och understryker att diskursen i sig är oklar och ett opreciserat begrepp som kan definieras på olika sätt. En första avgränsad implikation av begreppet och är den språkliga produkten av en kommunikativ åtgärd. Exempelvis ett stycke text eller samtal skapar en meningsfull enhet. En diskurs kan omsluta åtskilliga avvikande motsatta positioner därför att en resolut debatt eller diskussion kallas för diskurs (Sahlin m. fl, 2003).

6.4.2 Diskursanalys

Diskursanalysen har sin grund i språkvetenskap och litteraturanalys, men har kommit till mer användning inom samhällsvetenskapen. Det som kännetecknar diskursanalysen är att texter används som data, det vill säga inte grundläggande som information om den verklighet den refererar till. Eftersom det till största del handlar om analys av mening och mönster är den kvalitativ till sin karaktär. Möjligen kan den räknas in i viss kvantitativ innehållsanalys, som avser att mäta hur ofta ett begrepp eller en kombination av begreppen förekommer i samma typer av texter vid olika tidpunkter, med förutsättning att resultaten tolkas.

Inom den sociologiska referensramen är det inte fråga om den rena textanalysen utan analysen bör medverka till en förståelse av diskursens förutsättningar och ursprung i ett samhälleligt sammanhang.

Urvalet av det empiriska material vid diskursanalysen utgår från den aktuella problemformuleringen det vill säga texter som handlar om ett speciellt ämne. Efter hand som analysen framställs kan andra texter inkluderas. Diskursanalysen genomförs utifrån ett perspektiv att föreställningar om oss själva, omgivningen och världen ses som en social struktur. Syftet är inte att beskriva och förklara om verklighetens objektiva existens och natur, utan att förstå och förklara hur bilden av verkligheten utformas socialt.

Att tala och skriva är en social handling som samtidigt företräder en situation i verkligheten. I en diskursanalys undviks att värdera hur sanna uppgifterna om verkligheten är, istället studeras hur de uppstår, underhålls och används för att se deras innebörder. Utifrån en diskursanalys kan inte krävas att den är objektiv, beroende på av vem som tolkar texterna och den som har skrivit texten har också en förförståelse inför problemet. Däremot kan andra studera texterna för att se om påstådda meningar och mönster framstår.

Diskurser har ett dubbelriktat och dialektiskt förhållande till samhället, det vill säga samhället både påverkas av diskursen och diskursen påverkar samhället. Därför kan sägas att diskursanalysen kan vara en del av undersökningen som avser till att förstå samhällsförändringar och även tvärtom.

Det finns två åtskillnader i diskursen nämligen hegemoniska diskurser och motdiskurser. Hegemoniska diskurser det vill säga dominerande diskurser, de är offentliga scener som TV:s nyhetsprogram. Tidningarnas debattsidor och som inte medger så många samtalsämnen och uttryckssätt i taget. Det blir de diskurser som uppmärksammas, andra diskurser som inte är dominerande vid denna tid hamnar i det fördolda och syns inte på samma sätt. Motdiskurser formas av grupper som befinner sig i en underordnad ställning och som inte godkänns i det offentliga samtalet. Dessa syns i tidningar som inte ges ut i så stora upplagor exempelvis i föreningstidningar.

En utgångspunkt inom diskursanalysen samt inom sociologin det både uttrycker något samtidigt som det inverkar på samhället utanför, på detta sätt kan händelser förklaras i omgivningen. Det är via diskursen i tidningarnas artiklar som text förmedlar exempelvis olika samhällsförhållande där även individen ingår, det gör då att texten förmedlas till läsare runt om i landet och får på så sätt vetskap om ett specifikt fenomen. Tillsammans med kunskap i sociologi breddas kunskapen om människa/samhälle som ger en djupare inblick i samhällsvetenskapen, som även kan skapa en känsligare näsa för vad som händer i vår omgivning (Sahlin, 2003).

6.4.3 Noder

Vid bearbetning av tidningsartiklarnas texter blir ett stadium att konstruera noder, de är symboler som prat, text eller aktioner som blir betydelsefulla i en viss avgränsad diskurs. En nod är ett begrepp som används för att beskriva specifika empirinära symboler, som pratområden som visar på diskursens struktur. Diskursens tyngdpunkt är i sitt sätt att tala och beskriva det valda områdets specifika fenomen. Det gör att en uppdelning av noderna underlättar vid analysarbetet av texterna för att se vad riskerna kan vara i ett individualiserat samhälle för människor vid ett speciellt tillfälle i livet. För att få kunskap om ett tänkt studieområde utgår forskaren från en common-sense kunnande som uttrycks i vardagliga livet. Att ringa in vad som tillskrivs betydelse utan att använda kategorier som utgår från forskarens föreställning om vardagen eller om hur dessa kategorier hänger ihop (Haake, 2004).

6.4.4 Diskursiv identitetsutveckling

Utifrån ett sociologiskt perspektiv formas individen genom socialisationsprocesser i en interaktion med andra människor. Miljön som en person växer upp i, blir den grundläggande utformningen för individens identitet. Ett sätt att se individen/samhället hur de formas, är med stöd av diskurser det vill säga språket, sociala sammanhang och samtal att förstå, förklara samhällsfenomen.

I Ulrika Haakes avhandling "Ledarskapande i akademien" (2004) är identiteter alltjämt en social process och därmed diskursiva med tanke på vad som ovan sagts. En diskursidentitet är föränderlig, och inom forskningen är det inte viktigast att sträva efter stödkonstruktion eller upplösning av identiteterna. Utan typerna blir det fokuserade i samhället och utgör ett intresse att studera dess tillkomst samt formation och utveckling. En identitet förändras inte beroende på en personlig och självständig vilja, men diskursidentiteten kan förändras socialt och diskursivt. Beroende på vilken position en individ har det vill säga, om individen är man-kvinna, vårdtagare- vårdgivare eller ung arbetstagare, utav detta bestäms människors verbala samtal och deras handlingar och skapar en diskursiv identitet. Och så här bestämmer positionerna skillnaderna mellan bra och dåligt, självklart och omöjligt, belevat och ohyfsat. I en diskurs är det centralt vad som uttrycks i det verbala inom diskursens olika positioner hos subjektet i sitt identitetsuttryck (Haake,2004).

6.5 Källanalys

Källmaterial skiljer sig åt när det gäller dess innehåll samt kvalité, materialet är oftast tillräckligt för att kunna analysera källans innehåll och kvalité. Det uppstår speciella problem i samband med källanalysen i fråga om den konkreta analysen. Skriftliga handlingar (böcker) är en källa som bildar fundament för uppgiften eller fenomenet till avsnittet historik i uppsatsen. Urvalet av källmaterialet påverkas av den sällning som sker av vilket textmaterial som skall ingå i studien och det styrs utifrån den aktuella frågeställning och utgångspunkt som finns till uppsatsen. Urvalet påverkas också av forskarens angreppssätt och den relation som finns till forskarens värderingar, samtidigt som även källor och dokument kännetecknas av liknande värderingar. Användningen av källorna ses som en styrande process likväl som från insamling fram till analys. Men urvalet av källmaterialet styrs också beroende på vad som skrivs och av det textmaterialet som finns kvar, av skriftliga källor. Frågeställningen i studien blir ett hjälpmedel för att få fram maximal information från källmaterialet. Det ger en insyn i vilka inställningar som fanns och finns, det talar om något om den tidshistoriska situationen som rådde när källan utvecklades. Källan förmedlar även en innebörd. Det är helheten som har betydelse för tolkningen samt att den görs riktigt. Inom källanalysen skiljes på normativ (värderande) och kognitiva (berättande) källor. Nedan följer ett exempel som innefattar normativ samt kognitiv källa.

Många unga som gått ut i arbetslivet med enbart grundskola eller med bristfällig yrkesutbildning, får dåliga och otrygga jobb med små möjligheter till vidareutbildning eller fortsatt karriär (Holme & Solvang, 2001, s 126).

Citatet ovan, framför ett budskap till läsarna där meddelandet kan vara av skilda slag. Med utgångspunkt i citatet kan normativa och kognitiva källor urskiljas samtidigt som de kan ingå i samma text och mening, det beskrivna citatet visar på att normativa och kognitiva källorna kan vara sammanflätade med varandra precis som citatet ovan.

Källor som inriktar sig på nutid - dåtid åtskiljs, dåtid ses som kognitivt beskrivande och normativt som ses som värderande och framtid. I källanalysen är det viktigt med kunskapen om vem som är dess upphovsman respektive dess mottagare, för det påverkar källans innehåll och form. Vid källgranskning är det viktigt att ta hänsyn till observation, ursprung, tolkning

och användbarhet. Detta överlappar varandra och ger riktlinjer om det behövs fler källor. Observation står för att kontrollera bibliotekets lämpliga litteratur samt tidskrifter. Ursprung handlar om vem som har skrivit vad, äkta eller falskt och primärkälla (förstahandskälla) eller sekundärkälla (andrahandskälla). Tolkning tar upp innehåll i källan som analyseras, det sätts in i sitt tidssammanhang, sociala kontext. Användbarhet av källan med hänsyn till aktuella studiens syfte, fråga och om den kan länkas till den bestämda situation samt vilken trovärdighet källan har (Holme & Solvang, 2001).

6.6 Materialinsamling

Att välja material till en uppsats är en lång process med många moment som innebär att en del begränsningar måste övervinnas. Viktigaste är att begränsa frågeställningen, ett tillvägagångssätt som innebär att finna ämnet och specifika fenomenet för sin uppsats. I samband med introduktionen av Svallfors bok "Välfärdsstatens ekonomi" beskrev Blekinge läns tidning en artikel om individens svårigheter i en vårdssituation. Detta väckte intresset hos mig för det valda området, hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar ur tidningar och tidskrifter?

Frågeställningen och problemformulering kunde konstrueras och skapa de riktlinjer för aktuell litteratur samt vilken typ av metod som är lämplig för att studera detta område. Min undersökning utgår från syftet att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Studien inleddes med att söka på nätet på orden, "välfärd" "individualiserat samhälle" och "Risksamhälle. Inom området välfärd fanns det några artiklar som var aktuella för mitt område när det gällde innehållet. Efterforskningen av lämplig litteratur inleddes med att söka passande information angående teorier om välfärd och socialpolitik som fanns på biblioteket. Härfter fann jag en teori om risksamhälle av Ulrich, Beck som var aktuell. Till undersökningen behövdes även en teori angående individualiserat samhälle. En sökning via nätet angående individualiserat samhälle gav resultat och det slutade med en bokbeställning av Zygmunt, Bauman, "Det individualiserade samhället". Samtidigt med läsning av litteratur samlades artiklar från olika tidskrifter in, artiklar som var relevanta för ämnet och behandlade människors upplevelser av ett individualiserat samhälle. Efterhand påbörjades även sökning av information från vetenskapliga tidskrifter. Efter ytterligare genomläsning av materialet konstruerades designen av uppsatsen och inledning och syfte växte fram. Detta skapade en överblick vad som skulle bli bakgrund, teori och skrivprocessen tar sin början.

6.7 Urval

Syftet med studien är att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Och hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar ur tidningar och tidskrifter.

För att nå syftet med studien valde jag att studera artiklar från tidningar och tidskrifter som tar upp individens erfarenhet och upplevelser hur välfärden fungerar idag i vårt land. Artiklarna som valdes ut vinklar individens eget ansvar att få rätt form av hjälp och vilka risker som finns när ansvaret till stora delar vilar på individen. Individen måste påtala och agera för att få vad hon/han behöver för att erhålla rätt stöd i en utsatt situation. De specifika välfärdsområdena är sjukvården, arbetsmarknaden och pensionssystemet som behandlas i artiklarna. Mitt empiriska material är tidningsartiklar från föreningar och lokaltidningar. Insamlingen av artiklarna pågick mellan januari och maj år 2005. Till uppsatsens bakgrund ingår litteratur som beskriver hur vårt svenska samhälle byggdes upp vid och efter industrirevolutionen och hur socialförsäkringarna växte fram och förändrade invånarnas livsförhållande. Orsaken till kombinationen av tidningsartiklar och litteratur är ett försök att få

stöd för valda teorier och kombinationen innebär även att få svar och bekräftelse på frågeställningen i undersökningen. Att undersöka ett specifikt område innebär även att först få klarhet i bakgrunden till varför socialförsäkringarna formades och hur samhället har förändrats. Det måste alltid finnas en grundkunskap i ett ämne för att kunna analysera ett textmaterial, detta är också en orsak till kombinationen av faktaböcker och tidningarnas artiklar fungerar som ett språkrör om välfärden idag. De artiklar som valdes ut är hämtade från de tidningar och tidskrifter som presenteras nedan.

Presentation av Tidningar och tidskrifter

1869 utkom *Blekinge läns tidnings* som första nummer. Redaktören för tidningen var F A Blomkvist och tidningen hade en liberal hållning vid denna tid. Dagens Blekinge län är en oberoende liberal tidning. 1994 förändrades formatet på tidningen och övergick till det lilla tabloidformatet som den har idag. Vid denna tid förändrades även innehållet i tidningen med en tydligare fokusering på lokala nyheter. BLT kommer ut även i västra delen av Blekinge under namnet Karlshamns Allehanda och i Sölvesborg med namnet Sölvesborgstidningen. Sedan år 1974 ägs tidskriften av stiftelsen Barometern som år 1991 bildade en koncern med Gota Media där BLT ingår sedan september år 2003 (www.bl.se, 2003).

SKTF- tidningen ägs av, Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund media AB, där Kent Källqvist är chefredaktör. Tidningen vinklar arbetsmarknad, arbetsmiljö och politik ur perspektivet från medlemmarnas perspektiv. Deras huvudsakliga målgrupp är tjänstemän på alla nivåer inom kommuner, landsting och kommunala bolag. Tidningen ges ut till SKTF:s medlemmar som har en anställning i kommuner, landsting, kyrkliga församlingar, kommunala bolag och stiftelser, men ävent till privata och kooperativa företag får ta del av tidningen (www.skftidningen.nu, 2005).

Socialpolitik tidskriften ägs av föreningen Socialpolitiska debatt och Maria Wallin är chefredaktör. Tidskriften berör hela det socialpolitiska fältet och är partipolitiskt oberoende och fackligt fristående. Den huvudsakliga målgruppen är yrkesverksamma samt studenter, forskare inom det socialpolitiska området som, vård, skola, omsorg och en intresserad allmänhet, tidskriften distribueras i hela landet (www.sverigetidskrifter.se, 2005).

Jusek-tidningen är medlem av Sveriges tidskrifter där chefredaktör och ansvarig utgivare är Ann-Marie Bergström. Det är en facklig tidskrift som vänder sig till jurister, civilekonomer, systemvetare, personalvetare och samhällsvetare. Medlemmarna finns inom offentlig och privat sektor och Jusek är medlem i SACO- (Sveriges akademikers centralorganisation) och tidskriften är partipolitiskt obunden (www.jusek.se 2005).

Social Qrage, är en självständig tidning som ges ut av Svenska kommunaltjänstemannaförbundet (SKTF). Chefredaktör och ansvarig utgivare är Niklas Lindstedt. Den ges ut sex gånger per år och Social Qrage är en yrkestidning för de SKTF medlemmar som arbetar inom det sociala området. Social Qrage skriver om forskning, yrkesutveckling och ledarskap, dessutom beskriver tidningen trender och nyheter inom socialpolitiken. Tidningen skriver utifrån ett analyserande sätt om arbetet med socialt utsatta, gamla, psykiskt sjuka och barn som far illa (www.skft.se).

6.8 Materialbearbetning

För att analysera mina artiklar och bearbeta deras texter användes diskursanalys. Denna analysmetod anses lämpligast för min studie, eftersom undersökningen grundar sig på att analysera texter ur tidningsartiklarna. Det innebar att jag läste artiklarna var för sig men inte för att få veta vad författaren säger utan vad som kan fås ut av dess innehåll och analysera dem. Vid bearbetning av tidningsartiklarnas texter blir ett stadium att konstruera noder, de är symboler som prat, text eller aktioner som blir betydelsefulla i en viss avgränsad diskurs. En nod är ett begrepp som används för att beskriva specifika empirinära symboler, som pratområden som visar på diskursens struktur. Noderna i denna undersökning är indelade i *individuellt ansvar, effekterna för människorna och riskerna i ett individualistiskt samhälle* som bildar underrubriker i resultat och analysavsnittet. Noderna blev ett hjälpmedel för att analysera texterna för att se vad ett individuellt ansvar får för effekter i samhället för människorna. Noderna speglade även risker med de fria val som individen ska ansvara för i dagens samhälle. Med nodernas hjälp blev det lättare att nå syftet med studien för att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten, och analysera hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar ur tidningar och tidskrifter.

6.9 Svagheter och styrkor med metoden

Fördelen med en hermeneutisk ansats är att den söker efter att gå på djupet av det fenomen som undersöks. För att kunna fördjupa mig i texterna till denna studie formades noder som individens ansvar, effekterna för människorna och riskerna i ett individualiserat samhället. Detta harmonieras med studien, beroende på att det finns en förförståelse inför mitt studieområde. Samtidigt finns en nackdel med en förförståelse inom ett problemområde, det finns en medvetenhet att risken kan vara att tolkningen styrs i en viss riktning.

Den kvalitativa metoden är lämplig för min studie där jag kan gå in på djupet av fenomenet som är syftet med studien att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Och om förändringarna skapar riskerna i ett individualiserat samhälle för människorna inom området välfärd. Den kvalitativa metoden medför ett alternativ till den förhärskande inställningen att betrakta verkligheten som objektiv. Där den kvalitativa betyder att se fenomenet subjektivt. Verkligheten framstår som en individuell social samt en kulturell struktur. Inom denna metod analyseras människors uppfattningar och tolkningar av den omgivande realiteten. Precis som i denna här undersökningen uttrycker människor effekterna av ett individuellt handlande när det gäller pensionen, som kan ge en dålig förutsättning för att pensionera sig. I den kvalitativa metoden ingår personen som en del i en subjektiv omgivning.

Nackdelen med metoden kan vara att det sker ett urvalsfel, att fel population utsetts till studien. I den kvalitativa metoden kan detta alltid kompletteras senare. Även i faser av insamling av material kan det uppstå problem. Detta kan bestå av två feltyper, teoretiskt fel och analytiskt fel det uppstår när materialet feltolkas eller förvanskas på något sätt. I det sistnämnda innebär att det sker en felkoppling till teorin det vill säga det teoretiska felet kan bero på att det finns en skillnad mellan analysnivån och frågeställningen. Det skulle innebära svårigheter att nå fram till mitt syfte med intervjuer med tanke på vad som menas med ett individualiserat samhälle hos respondenterna, samtidigt som svaret kan påverkas av i vilken livsfas och vilket behov av stöd en individ har eller har haft. Det här påverkar svaret och det gäller att blanda respondenter för att få en jämn fördelning av ålder med hänsyn till aktuell livsfas hos respondenterna. Ett jämt fördelat populatinsurval är viktigt för att inte få en övervikt av bara personer som behövt mycket stöd från det allmänna ger en skev verklighetsbild som inte stämmer överens med verkligheten.

Beroende på valet av diskursanalys för att analysera tidningsartiklar inom det utsedda området med studien blir det en fördel eftersom studien var att fördjupa förståelsen för

relationen mellan individen och välfärdsstaten. Och hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar ur tidningar och tidskrifter.

Fördelen med diskursanalysen är att kunna se hur diskursen ändvänder inom området. Språket i texterna fungerar som ett medium för social interaktion. Fördelen med detta är också att kunna vända sig mot ett specifikt område. Det ger möjlighet att nå den diskurs som styr förutsättningarna för talet om riskerna med ett individualiserat samhälle och de möjligheterna till att tolka materialet och dess variationer. Nackdelen med diskursanalysen kan vara att diskursen lyfts fram av specifika grupper eller individer och ger en entydig bild av fenomenet och området. Detta har jag försökt att minimera genom att försöka se på tidningsartiklar i förhållande till teorier, tillsammans med faktaböckernas information. Men diskursanalysen handlar inte om att inge en säkerhet i en modern förnuftig mening, utan det handlar om att vara teoretiskt vetenskapligt och metodmässigt öppet samt reflexivt (Börjesson, 2003).

En svaghet med diskursanalys är dock att i analysen av diskursens sammanhang och följder måste överge principen att behandla yttranden om verkligheter som diskurser och texter som data. När det sker en övergång till att beskriva diskursens relationer till sin sociala omgivning görs uttalanden om diskursen. Det vill säga det blir svårt att undvika en viss invändning i texternas dialog, ett problem som forskaren måste förhålla sig till tydligt genom att motivera sina val att behandla olika texter på olika sätt (Sahlin m fl, 2003).

Det är också viktigt att ta hänsyn till källanlysens vilken information som kan fås beroende på vilka texter som finns att tillgå samt om de ger svar på ens fråga. Men fördelen med källmaterialet är att det ofta innehåller mer information än förväntat. Källan reflekterar kunskap samt uppfattningar och det är en fördel att kunna välja material. Det finns en risk som kan uppstå är vid tolkningen av källtexterna vad som avses. Men genom att vara väl inläst på området kan detta minimeras. Samt måste hänsyn tagas till vem som har skrivit vad, och att använda sig av säkra källor. De källor som kan finnas på nätet och inte anger författare bör därför bortses ifrån (Holme & Solvang, 2001).

6.10 Giltighet och tillförlitlighet

För att en studie ska fånga verkligheten är det många saker som ska stämma, som i denna diskursiva studie är vikten att välja textmaterial som innehållsmässigt framställer risker i ett individualiserat samhälle. Oavsett vilka metoder vi väljer ska textmaterialet bilda en helhetssyn av specifika området. Beroende på att undersökningens område är omfattande som berör flera socialpolitiska funktioner. Valdes textmaterial som behandlade arbetsmarknad, sjukvård och pensionssystemet. Dessa artiklar kunde kopplas till de utvalda teorierna och förband på så sätt teori och empiri. Förbindelsen mellan teoretiska planet och empiriska planet är svårt, men kopplingen ger forskningen en mening. Denna koppling kallas för giltighet att mäta det som avser att mätas. Giltighetskraven är samma för både kvantitativ och kvalitativ metod. Samstämmigheten med teorierna var klara i denna undersökning och ger den en god giltighet. Det är lättare att få giltighet i en kvalitativ studie än i en kvantitativ undersökning. Det finns inre och yttre giltighet, inre giltighet handlar om uppläggnings av projektet designarbetet som är viktigt. Den inre giltigheten innebär att studera rätt grupper av människor som är relevant för studien och att använda rätt mätinstrument för rätt tillfälle. I denna undersökning ingår de människor som uttrycker risker med att ansvaret vilar på individens förmåga att få rätt stöd vid vissa problematiska skeende i livet hos människor. Den inre giltigheten eller omedelbara upplevda giltigheten, den begränsar sig till forskarens eller forskarnas personliga bedömning från hans/hennes sida, att det finns en överensstämmelse mellan teori och empiri. Detta är det mest dominerande sättet att granska giltigheten på. Den inre giltigheten är forskarens förförståelse som finns och kan därför koppla detta till teori och empiri.

Tillförlitligheten då avses att resultaten ska vara tillförlitliga d.v.s. att kunna göra om undersökningen och erhålla samma resultat (hög tillförlitlighet). Tillförlitligheten gäller inte i samma utsträckning i kvalitativ metod som i kvantitativ metod. Beroende på att den kvalitativa metoden är mer exemplifierande än den kvantitativa och tillförlitligheten inte blir lika stor i en kvalitativ som i en kvantitativ studie. Tillförlitligheten kan höjas genom att man använder klara definitioner och att ringar in känsliga frågor från olika infallsvinklar och få en högre tillförlitlighet (Svenning, 2000).

7. Resultat

Resultatet presenteras utifrån uppsatsens frågeställning för att få svar på denna, Och hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar ur tidningar och tidskrifter.

Avsnittet resultat inriktar sig på att nå även syftet med studien som innebär att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Studiens resultat presenteras med hjälp av diskursanalys från de valda tidningsartiklar som beskriver individualiseringsprocessen betydelse för invånarna. I detta avsnitt presenteras resultatet i direkt koppling till tolkningen för att lättare kunna kontrollera detta. Vid bearbetning av artiklarnas texter används en konstruktion av noder, de är symboler som prat, text eller handlingar som blir betydelsefulla i en viss avgränsad diskurs. Noderna utgör egna rubriker i detta avsnitt som är *individuellt ansvar, effekterna för människorna och riskerna i ett individualistiskt samhälle*. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av resultat där även teorierna vägs in.

7.1 Individuellt ansvar

Diskursen i nedanstående artikelmaterial tar upp noden *individuellt ansvar* från tidningarna Blekinge läns tidning, Jusek, Social Orage och Socialpolitik..

Sjukvårdens organisationsmedlemmar uttrycker ett missnöje med hur den svenska sjukvården fungerar. Medlemmarna tycker att individen hamnar i skymundan och det är ofta att sjukvårdsorganisationens behov går före patienternas behov att få vård vid sjukdom. Ansvar hos patienten innebär att hon/han själv får ta kontakt med olika specialister för att få den vård som patienten behöver för sin specifika åkomma. Det kan innebära att patienten exempelvis får själv söka en sjukgymnast och beroende på att de är mycket uppbookade så tvingas den sjuka ringa runt till olika sjukgymnaster för att få hjälp. Detta är ansträngande för människor som dessutom är sjuka och blir en belastning för patienten. Nedanstående text presenterar sjukvårdens relation till individen.

Svensk vård måste inrikta sig på individen i stället för på den egna organisationen. Medlemmarna som är studerande till barnmorskor, sjuksköterskor och så vidare är trötta på hur vården sköts i Sverige. Tiden läggs på organisationen i stället för den enskilde individen, fokus i den svenska vården handlar ofta om organisationens behov än den sjukes. Det händer ofta att patienten själv får fylla i luckorna och hamnar i kläm mellan organisation, huvudmän och specialister säger Eva Fernvall som är vårdförbundets riksordförande. Hon menar att den sjuke ofta får vända sig till många instanser inom vården, ett system som fungerar dåligt när den sjuke skickas runt i vården. behov (Lundell, BLT, 16/2 2005).

BLT, beskriver ytterligare ett exempel på hur sjukvården fungerar i kommande artikel. Kommunens beslut om att den äldre maken skulle sköta sin svårt sjuka hustru Kerstin fick maken Erik kämpa för att paret skulle få den hjälp som hustrun behövde vid vård i livets slutskede. Att vårda en person vid livets slutskede är en ansvarsfull uppgift och kräver omfattande kunskap på området. Erik gjorde parets stämma hörd genom att ställa krav på att få

igenom sin och hustruns vilja att hon skulle få hjälp med omvårdnaden vid sin sjukdom. Frågan är hur det slutat om inte Erik hade orkat ställa dessa krav?

Kommunen ville att Erik Henricssons döende hustru (Kerstin) skulle bo kvar hemma. Efter besked om hustruns sjukdom som inte gick att bota fattade Kerstin beslutet att tacka nej till behandling. Efter Kerstins diagnos följde en kontakt med kurator och sjuksköterska som var representanter för äldreomsorgen, de föreslog att Kerstin skulle vårdas hemma som ingen av makarna Henricsson ville. Erik är 72 år och har allvarlig diabetes och har genomgått en stroke ville inte ansvara för sin dödssjuka hustru. Men tack vare Eriks envisa kamp och vägran till detta beslut fick hustrun avsluta sitt liv på ett korttidsboende och fick den vård hon behövde (Wognesen, BLT, 5/4 2005).

I tidningen Jusek beskrivs relationen mellan det nya pensionssystemet som skapar ojämlikhet på individnivå men även mellan hela åldersgrupper kan det uppstå ojämlikheter vad det gäller storleken på pensionen. Detta beroende på att enskilda människor ska investera sin intjänade inkomst själva i pensionsfonder. Det är ett stort ansvar för individen, pengarna ska personen satsa lyckosamt för att bli en bra slant till pensionen. Med tanke på senaste tidens dåliga börsresultat kan individens handlande resultera i en mycket dålig pension med sänkt levnadsnivå och livskvalité, kanske leder det till att människor vid sin pensionsavgång inte klarar sina levnadsomkostnader. Att individuellt spara så här till pensionen är förknippat med att människor ska ha ett fritt val och ett stort ansvar individuellt. För att veta vad som ger mest utdelning i fonder krävs lite mera kunskap om fonder och dess placering som kanske inte alla individer har i vårt samhälle av olika anledningar. Kanske politikerna har insett sitt misstag men frågan är om de löser problemet?

Det finns orättvist stora risker i det nya pensionssystemet mellan enskilda pensionärer och olika åldersgrupper. Enligt Mats Wester på individnivå finns det möjligheter och många kommer att ta risker och vinna om de har tur eller med allvarliga konsekvenser som följd, på gruppnivå kan hela åldersgrupper drabbas. Folk måste hindras från att ta risker speciellt i slutet av spartiden när det är som farligast och detta har politikerna börjat inse och därför tillsatt en premiepensionsutredning (Bergström, Jusek, nr 2/05).

Från tidskriften Social Qrage beskriver Mats Trondmans de ungas relation till arbetsmarknaden. De unga människornas kroppar utvecklades tidigare till en vuxen människas kropp, men i samhällets ögon blir ungdomar allt senare i livet en vuxen person idag. Den förlängda ungdomstiden innebär att ungdomar får möjlighet att skapa sitt liv med ett individuellt ansvar för att välja rätt handlingar som kan vara till nytta för kommande utbildning och som senare i livet ska ge personen ett bra arbete med god livskvalité. Det är många unga som ser det som positivt att få välja fritt att skapa sig en speciell nisch för utbildning och arbete. Men är det ett fritt val kan man fråga sig? Att ungdomar får möjlighet till att själva välja sin nisch i utbildning, yrke är något som de ser som en fördel och de flesta unga har accepterat att det är så. I och med att enklare arbetsuppgifterna har försvunnit och ungdomars förlängda ungdomstid är ett sätt att frisera arbetslöshetssiffror. Förr efter avslutad grundskola eller gymnasieutbildning kunde yngre personer få lärlingsarbete eller elevplats på en arbetsplats. Detta gav tillfälle för ungdomar att få en djupare insikt i ett speciellt yrke som blev en slags vägvisare till kommande yrkesinriktning. Fördelen med detta var att en del personer som inte hade intresse att studera så länge som våra ungdomar gör idag, kunde få syssla med ett konkret arbete som kändes mera passande för dessa unga individer. Att kunna arbeta som lärling eller elev gav de unga en möjlighet till att mogna, för att studera senare i livet eller att få utbildning på sin arbetsplats och växte på så sätt in i vuxenlivet.

Aldrig har ungdomstiden varit så lång som nu. Den väl snitslade banan till vuxenvärlden är ett minne blott. Aldrig har det varit så svårt för ungdomar att etablera sig på vuxenlivets olika arenor. Mats

Trondman sammanfattar utvecklingen så här allt tidigare en vuxen kropp men allt senare vuxen i samhället. Den förlängda ungdomstiden väljer man inte själv och går inte att undvika. Enligt Trondman finns det två viktiga strukturella förändringar på arbetsmarknaden de enkla jobben har försvunnit som ofta var en väg in i vuxenlivet, samtidigt som kravet på utbildning har höjts på de flesta jobb och etableringen på arbetsmarknaden har senarelagts. De unga har inte valt denna utveckling men ser den som något positivt och önskat med förlängd ungdomstid. Ungdomarna vill söka sig fram till det som känns rätt och att uppleva så mycket som möjligt under tiden. Trondman påpekar dock att numera snitslar man sin egen bana själv till vuxenlivet och kompletterar med lite komvux för att det ska kännas rätt just nu (Hellström, Social Qrage nr: 2/2005).

Tidningen Socialpolitik beskriver kvinnors situation i välfärden och hur den ska upprätthållas. Alla människor förväntar sig att män ska uppträda som män och kvinnor förväntas uppträda som kvinnor. Att formas till att vara kvinna respektive man görs omedvetet genom socialisationsprocessen. Socialisationen börjar när individen föds och har just då svårt att påverka formandet själva i början av livet. För att utveckla välfärden behövs ett mer jämställt samhälle mellan män och kvinnor. Framförallt är det viktigt att kvinnor får möjligheter till att påverka sin situation på arbetsplatsen och få ett större jämställt förhållande till hem och barn som männen. Det är fortfarande kvinnor som har de tyngsta arbetena med lägsta lönerna beroende på att de flesta kvinnor valt att arbeta med människor inom vårdområdet. Om jämställdheten ska förändras måste kvinnor ”sticka ut hakan”, det vill säga söka högre tjänster med bättre lön. Men samtidigt gäller de att hon blir accepterad och får möjlighet att visa att hon klarar detta. Att göra fria val i fråga om utbildning yrke är idag ett individuellt ansvar som påverkats av socialisationen. Men kvinnors kamp för att få en ökad jämlikhet på arbetsmarknaden påverkas även av konkurrensen om jobben som är svårt för människor att påverka.

Fortsatt välfärd kräver jämställdhet mellan män och kvinnor, en jämn fördelning mellan makt och inflytande, samma möjlighet till ekonomiskt oberoende, lika villkor till arbete, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter i arbetet, delat ansvar för hem och barn etc. Kvinnors hälsa har kraftigt försämrats jämfört med männens under de senaste 25 åren en del av förklaringen står att finna i jämställdheten mellan män och kvinnor. I ett internationellt perspektiv konstateras ofta att Sverige nått långt på jämställdhets område. Högt kvinnligt arbetskraftstagande, individuellt baserade beskattningar och socialförsäkringar och en jämförelsevis god nivå på välfärdsservice såsom barnomsorg är ett exempel på detta. Våra föreställningar om hur män och kvinnor ”är” eller ”bör” vara är något som formas av uppfostran och de förväntningar som riktas mot oss genom livet. Kvinnor och män befinner sig inom skilda yrken och med skilda arbetsuppgifter även i olika befattningar och positioner i arbetslivet finns män och kvinnor. Arbets- och familjeliv påverkas av sociala strukturer men är också ett resultat av individuella val (Bergendorf m fl, Socialpolitik nr: 1/ 2005).

7.2 Effekterna för människorna

Diskursen i nedanstående artikelmaterial tar upp noden *Effekterna för människorna*, från tidningarna Blekinge läns tidning, Jusek, Social Qrage och Socialpolitik.

Från följande artikel ur BLT skildras effekterna av patienternas individuella ansvar. I den svenska vården där den inriktar sig på organisationens behov blir effekterna för sjuka människor att de som har störst behov blir mer utsatta beroende på att det är oftast de som kräver mest och flera olika resurser från vården.

De människor som drabbas hårdast är de som mest behöver vård i den svenska vårdens förskjutning. Den grupp som är mest utsatt är fyra procent av befolkningen som använder 50 % av vårdens resurser (Lundell. BLT, 16/2 2005).

Vidare ett exempel från BLT om effekterna av att anhöriga får kämpa för att människor ska få vård i slutet av livet blir hos som i detta fall Erik känner en bitterhet och ilska på det sätt som kommunen erbjöd omsorg om hans kära hustru. Detta skapar en ångest hos de berörda individerna, dels ifråga om när äldre anhöriga ska ansvara för adekvat vård till en människa som behöver mycket och komplicerad omvårdnad. Vid vård i livets slutskede, då är det viktigt för både den person som är sjuk och de närstående att få ett värdigt avsked och avslut för alla parter. Att vårda patienter i livets slutskede kräver speciell kunskap och kompetens av den som vårdar, att lägga ansvaret på en äldre människa som varken har erfarenhet, kompetens eller ork är för tungt ansvar för anhöriga.

Erik som slogs för hustruns vård när hon blev svårt sjuk känner Erik nu efter hennes död en stor ilska och bitterhet mot hur han och Kerstin blev behandlade under hustruns sista levnadstid. Han känner sig även ledsen för att äldre ska behöva bråka och tjata för att få den vård de vill ha, stackars de som inte har någon som kan tala för sig (Wognesen, BLT. 5/4 2005).

I tidningen Jusek beskrivs effekterna av det nya pensionssystemets som bygger på att marknadsplacera pensionsmedlen. Skulle samma system ha införts på 1960- talet hade de som gick i pension vid sekelskiftet fått dåliga pensioner. Och detsamma gäller om människor skulle ha placerat sina andelar i positioner med höga risker vid 90- talet när börsen gick bra så hade pensionen varit väldigt knapp och kanske inte blivit tillräcklig för livsuppehållet. Börsen är detsamma som ett lotteri några eller ett fåtal personer som har lyckats placera sina tillgångar på rätt fond vid rätt tillfälle kommer att klara sig, men vem ska försörja de människor som har arbetat och verkligen har rätt till en trygg och njutbar ålderdom. Om ett pensionssystem ska byggas upp på kortare tid för att räcka för en längre tid behövs ett större kapital för att räcka till.

Om det nya pensionssystemet införts på 60- talet med en stor andel av pensionen från marknadsplacerade premiepensioner så skulle de som gick i pension vid sekelskiftet och vid det stora börsraset fått usla pensioner. Om människor vid 90- talet under tiden när börsen gick upp och personerna hade lockats att riskplacera sin premiepension i högriskfonder som läkemedel och internet då skulle de inte haft så mycket pension att plocka ut. Enligt Mats Wester finns det inga vinnare i det nya pensionssystemet jämfört med ATP systemet där taket på inbetalningarna var 18, 5 procent av lönesumman, dessutom börjar vi arbeta senare och slutar tidigare samtidigt som vi blir äldre (Bergström, Jusek, nr: 2/05).

Mats Trondman uttalar sig om effekterna för ungdomarna angående den förlängda ungdomstiden och anser att det finns en kluven känsla hos de unga personerna som blivit lite äldre, dels finner de en frihet i att kunna ha möjlighet till att se sig om i världen och i länder som är alltmer avlägsna, träffa nya globala vänner och att studera och få kunskap. Samtidigt känner många yngre personer sig mer stressade över vilket vägval de ska göra för det betyder mycket för hela deras liv. En av orsakerna till att de unga har svårt att komma ut på arbetsmarknaden är att arbetstillfällena minskat som grundar sig på olika orsaker som outsourcing av arbetsuppgifter, teknologiska framsteg där en del uppgifter sköts maskinellt etc. Det har socialiserats in en frihetskänsla hos de unga som har anammat det här med att välja och att nischa sin inriktning mot en utbildning och ett arbete som har sin kausala grund i att arbetstillfällena minskar. Så den fria viljan är kanske inte så fri även om personerna får välja inriktning.

I fråga om förlängd ungdomstid finns en dubbelhet bland de unga vuxna som har kommit upp i åldrarna. Många njuter av friheten att kunna resa, plugga och träffa vänner, men samtidigt finns ett vuxet överjag som stressar dem med frågor om vad de egentligen vill med sina liv säger Mats Trondman. Men

effekterna handlar också om en tuff arbetsmarknad och en senare etablering på arbetsmarknaden. (Hellström, Social Qrage nr: 2/2005).

Tidskriften Socialpolitik berättar om effekterna för kvinnorna i offentlig sektor när neddragningar samtidigt som satsningar på arbetsmiljön var minimal vid denna tid. I början av 90 talet gjordes förbättringar inom privat sektor på arbetsmiljön där de flesta tjänster innehas av män. Däremot inom offentlig sektor minskades personalstyrkan ned markant och organiserade om en del av verksamheten. Det var inom den offentliga sektorn som alltför fick belastningsskador, där långa och sega rehabiliteringsbehandlingar blev nödvändiga för människor som drabbades. Även om antalet sjuka blev märkbart högre satsades mycket lite på att förbättra arbetsmiljön i den offentliga sektorn.

Mäns och kvinnors arbets och familjeliv påverkas av vår socialisation som gör att vi accepterar utan eftertanke på varför det finns flest kvinnor i offentlig sektor och flest män inom privat sektor. Det är svårt att åstadkomma förändring för kvinnorna att få bättre lön och karriärmöjligheter på områden som flest kvinnor finns. Det finns på så sätt ingen motsatt grupp för att motivera och ställa krav på förbättringar

Under tidigt 1990 tal satsades stora resurser bland annat från arbetslivsfonden på förbättringar av "manliga" arbetsmiljöer. Huvudsakligen inom privat sektor. Offentlig sektor, i synnerhet inom arbeten med välfärdstjänster där många kvinnor arbetar, blev föremål för omorganiseringar och stora nedskärningar under sent 90 tal samtidigt som satsningar i arbetsmiljön var blygsamma.

Arbete och familjeliv påverkas av sociala strukturer, men är samtidigt ett resultat av individuella val. Men eftersom vi uppfostras, såväl inom familjen som inom barnomsorg, skola, med normer och värderingar kring hur kvinnor och män bör vara blir strukturerna svåra att se. Det här leder till att vi tar den rådande ordningen förgiven genom våra val. Detta gör att kvinnor befinner sig på vissa utbildningar och yrken. Detta kan leda till sämre karriärmöjlighet och löneutveckling. Effekterna av skilda livsvillkor för män och kvinnor i Sverige innebär att män har högre löner än kvinnor även för liknande arbetsuppgifter. Det leder i sin tur till sämre inkomstrelaterade ersättningar som sjukpenning, pension. (Bergendorf m fl, Socialpolitik nr: 1/ 2005).

7.3 Riskerna i ett individualistiskt samhälle

Diskursen i nedanstående artikelmaterial tar upp noden, *Riskerna i ett individualistiskt samhälle*, från tidningarna Blekinge läns tidning, Jusek, Social Qrage och Socialpolitik.

Från de två förstnämnda artiklarna presenteras risker för individen inom sjukvården som beskrivs från BLT. Det svenska vårdsystemet behöver förändras för att sjuka människor ska slippa att skickas runt mellan olika vårdorganisationer. Patienter som redan är sjuka har inte alltid möjligheter att få stöd av anhöriga. De sjuka och har inte egna krafter och ork som kan bidra till att nå fram till olika kontakter inom vården. Detta kan leda till en risk att någon del i vårdkedjan uteblir och inte kommer patienten tillgodo i form av avsaknad av någon vårdresurs som bidrar till ett tillfrisknande fortare när det är upp till individens individuella aktivitet som gäller.

-Idag tvingas den sjuke vända sig till många instanser inom vården och det är ett system som fungerar dåligt. Eva Fernvall säger att det måste bli ett slut på att skicka runt patienterna. Det händer ofta att patienten själv får fylla i luckorna och hamnar i kläm mellan organisationer, huvudmän och olika specialister säger Eva Fernvall. All hjälp ska finnas på en enda plats vilket underlättar för den som behöver vård samtidigt som det underlättar för sjukvårdens organisation (Lundell, BLT, 16/2 2005).

Kommunerna skyller på att det är platsbrist inom äldreboendet eller i hospisvården (vård i livets slutskede) men orsaken har sin grund. Det har skett neddragningar i samband med kriser på senare tid, när det gäller kostnader för att upprätthålla olika vårdformer. Det enda sätt att få

behövd vård i en del situationer är att den enskilde individen får kräva och göra sig obekvämt för att få vård. De sjuka personer som inte har närstående som kan hävda sig eller tala för sig får svårt att driva fram sitt behov av vård. Politikerna har en lösning på problemet, de säger att de äldre vill bo kvar hemma, men kanske inte när de behöver omsorg vid sjukdom som fodrar kvalificerad kunskap och vård.

Erik känner sig ledsen för att äldre ska behöva bråka och tjata för att få den vård de vill ha, Kerstin sa hela tiden att hon inte ville hem och vårdas hemma, men kommunen sa att det inte fanns resurser för någon plats i äldreboendet, stackars de som inte har någon som kan tala för sig uttrycker Erik. Han blir också upprörd när han hör politiker och tjänstemän som hävdar att de flesta äldre vill bo kvar hemma. Det säger Erik är en förbannad lögn de gamla har inte en chans att säga sin mening i fråga om att bo hemma så länge som möjligt (Wognesen, BLT. 5/4 2005).

Ännu en beskrivning från tidningen Jusek angående riskerna som framstår i relation till det nya pensionssystemet som individen bär ansvaret för, att placera sina pensionspengar rätt eller fel på börserna ett system som en enskild person inte kan påverka i någon mån att bli gynnsam. Det påstås att individens fria val skapar risker i och med förlorad pensionsersättning för den enskilde personen. Förändringen av pensionssystemet har en grupp som förlorar på detta de som nu är mellan 45-50 år beroende på att systemet är långsiktigt, då de personer som får ta del av systemet redan är för gamla för att få en god pension. Pensionen är en del av vår välfärd och under senare år har politiker velat förändra på många områden och sänka kostnader för utgifter i samhället. Det är politikernas försök att få överblick vad pensionerna kommer att kosta men de vet inte vad människor kommer att få i pension.

Riskerna med det nya pensionssystemet är att det skapar orättvisa mellan enskilda pensionärer och mellan hela åldersgrupper, detta beroende på stora riskåtagande med pensionen. De personer som är de stora förlorarna är 45-50 åringar, med det gamla ATP systemet visste man vad pensionen skulle bli men inte vad det skulle kosta samhället. Med det nya pensionssystemet vet vi vad det kommer att kosta men inte vilka pensioner människor kommer att få ut. Det är under de dåliga åren som vi har tjänat in våra pensioner under 1970- 1995 som gör att pensionsrätterna inte räknas upp i lika snabb takt, samtidigt är åldersgruppen för gammal för att kunna få en fet kaka av premiepensionsdelen i den allmänna pensionen (Bergström, Jusektidningen nr: 2/2005).

Trondmans Uttrycker från tidningen Social Qrage en motbild till den förlängda ungdomstiden och som skapar effekter som kan bli risker för individen. Om tanken i samhället är att alla människor har rätt till ett bra liv och rätt att fritt skapa sig detta för att självförverkliga sig krävs det en ekonomi att försörja sig, får ungdomar inte det känns livet meningslöst och utan att ge ungdomar en framtidstro. Att få ha ett meningsfullt liv och en framtidstro ger även en god hälsa och ett bra liv. Att som ung kunna försörja sig, flytta hemifrån är något som har betydelse för forandret av sin identitet och stärker tron på sig själv som kan underlätta beslut när en individ ställs inför svårigheter under sitt liv. Det finns en risk med att inte ha framtidstro eller att ha ett dåligt självförtroende som kan innebära svårigheter att inte kunna utveckla en identitet. Att inte ha en riktig bild av sin identitet innebär för personen inte ser sina intressen och möjligheter och en passivitet inträder att inte göra någonting för det lönar sig inte.

Mats Trondman ger en motbild med den förlängda ungdomstiden, de unga har en dålig ekonomi vilket begränsar deras livsval och betydligt fler vill flytta hemifrån än de som faktiskt gör det. Samtidigt drabbas många av en existentiell känsla att deras liv inte är på riktigt och att de inte behövs (Hellström, Social Qrage nr: 2/2005).

Vidare tar tidskriften upp det som kan vara en risk för kvinnor i relation till välfärdsstaten. De flesta kvinnor innehar tjänster inom offentlig sektor som skola, vård och omsorg. Det innebär risker för kvinnors hälsa beroende på att arbetsuppgifterna är tunga och påfrestande. Även lönemässigt sett har kvinnorna sämre lön som får konsekvenser som sämre sjukpenning och pensionsinkomst.

Men om alla samlade krafter för att lösa detta och inse att det är inte bara kvinnorna som förlorar på snedfördelningen. De sämre villkoren kan ses som ett hot till att kvinnorna behöver stöd från det allmänna för att klara livsuppehållet vid sjukdom, pensionering och utgör då en kostnad, istället för att vara självförsörjande. Samtidigt är det ett hot mot välfärden vem ska arbeta i den underbetalda offentliga sektorn när Sveriges befolkning blir allt äldre. Med ålder kommer ofta många krämpor där människor behöver hjälp på olika sätt, som även kräver resurser. Med anledning av att det är mest kvinnor som arbetar inom offentlig sektor som är de områden som berör välfärdsområdet och om kvinnor blir sjuka av sitt arbete, innebär det svårigheter att upprätthålla välfärden.

I och med att kvinnor befinner sig på olika positioner och innehar olika befattningar inom samma områden som männen. Samtidigt finns kvinnorna oftare inom offentlig sektor med arbetsuppgifter i vård, omsorg och skola, medan männen dominerar i privat sektor med arbetsuppgifter i byggsektorn eller tillverkningsindustrin. Dessa förhållanden medför skilda risker för arbetsrelaterad ohälsa. I och med människors rationella val kan på sikt leda till negativa konsekvenser för kvinnor, såsom sämre karriärmöjligheter och löneutveckling. Detta leder i sin tur till sämre inkomstrelaterade ersättningar såsom sjukpenning och pension. Detta är inte bara ett problem för kvinnorna det berör alla i vårt samhälle såväl kvinnor som män. Allt för hög sjukskrivning och förtidspensionering speciellt bland kvinnor kommer göra det svårt att upprätthålla (Bergendorf m fl, Socialpolitik nr: 1/ 2005).

7.4 Sammanfattning av resultat

Den första teorin om individualiserat samhälle av Beck och där även Bauman har beskrivit samma tema men på olika sätt. Enligt Beck, är individualiseringen ett värdesystem som grundar sig på att individen har åtaganden gentemot sig själv att självförverkliga sig. Tanken är den att människor ska forma sina liv själva och bli belåtna med detta. Individualiseringen pågår för fullt idag och för att få rätsida på arbetslöshet, ekonomi är det viktigt att få fram sociala, tekniska uppfinningar som banar väg för individualiseringsprocesserna. Effekterna av detta visar sig i form av psykiska problem hos människor. Personerna får skuld känslor, känner sig otillräckliga, får ångest och neuroser samt hamnar de i enskilda konflikter. Det ovanstående stämmer in på det som beskrevs i artikeln om den förlängda ungdomstiden. Ungdomarna upplever en frihetskänsla att få möjlighet att skapa sin livsbana som utbildning, yrkesval. Men valet är inte så fritt utan ett sätt att sysselsätta människor i brist på arbetstillfällen. Samtidigt beskriver artikeln att de ungas fria val skapar en stressad känsla av vilshet hos ungdomar i fråga om utbildning och yrkesval. Artikeln bekräftas med stöd från teorin där Beck ser individualiseringen som ett värdesystem att självförverkliga sig. Det uppstår en ny starkare relation mellan individ/samhälle och ger ett direkt samband mellan kris och sjukdom. Att ungdomar känner sig stressade över hur de ska komma ut på arbetsmarknaden i och med individuellt ansvar om utbildning, yrke, och när de märker att trots utbildning inte få ett arbete ger det även hos människor i allmänhet en känsla av meningslöshet och att inte vara behövd som är en risk för människan. På det här viset speglar det en risk för individen i dagens samhälle i samband med arbetslöshet får människor leva på lägre ersättningar som kan innebära att fler risker uppkommer.

Individualiserat samhälle enligt Bauman han menar att människan skapar sitt liv de valt men inte med villkor som de själva valt. Ett karakteristiskt drag i det moderna samhället är att invånarna delas in i roller som individer och detta kallas för en individualisering. Det finns

svårigheter för den individualiserade människan att hävda sig. Detta är en form av frihetens baksida i ett individualiserat samhälle. Det här påverkar en människa negativt och ansvaret att själv reda ut svårigheter blir tungt att bära. Effekterna hos individen i ett individualiserat samhälle är att varelsen känner en håglöshet samtidigt som hon/han inte engagerar sig nämnvärt för att nå en lösning och förhåller sig skeptisk till det allmänna bästa i det goda samhället. Det här kan vara en risk för både samhälle och individ att inte orka ta tag i sina problem. Denna Baumans teori bekräftar det som framställs från flera artiklar. Framförallt i artikeln om pensionen som vi själva ska placera och själva får stå för konsekvenserna när vi går i pension. Men även artikeln om kvinnors val att arbeta inom offentlig sektor som inte är ett så fritt val utan påverkats av socialisationen bekräftas av teorin. Bekräftelsen ligger i att de flesta anställda i offentlig sektor är kvinnor, i dessa organisationer genomfördes besparingar och neddragningar av personal. Detta ledde till att de anställda som blev kvar i organisationen fick ta över arbetsuppgifterna. Det är här riskerna finns många kvinnor i den offentliga verksamheten fick allvarliga belastningsskador. Men teorin stämmer in även på vad som förmedlas via BLT att de anställda i vården uttrycker att människor kommer i kläm när ansvaret ligger hos patienten att ta kontakt med specialister för rehabilitering för sin sjukdom. Samtidigt berättar Erik hur han fick kämpa för sin hustrus rätt till hjälp. Som Bauman kallade de, frihetens baksida påverkar människor negativt och tungt att bära, exempelvis Eriks förbittring efter hustruns bortgång på kommunens bemötande under hennes sjukdom.

Ulrich Becks teori om risksamhälle beskriver utifrån när det sker en utveckling mot ett modernt samhälle växer fram skapas det risker för invånarna. Det individuella ansvaret innebar att människor gavs tillfälle att fatta egna beslut och ta egna initiativ när samhället byggdes upp. Det är här det genereras ett riskfyllt öde enligt Beck, som är svårt att komma ur. Men det är inte längre om nöd det handlar om, utan rädslan för att upprätthålla en god och hälsosam materiell standard, speciellt när människor exponeras för olika påfrestningar i form av sjukdom och arbetslöshet. Att ställas inför problem som tidigare nämnts innebär för den enskilde individen försämringar i sin ekonomi, människor behöver ekonomiskt stöd vid dessa tillfällen. Den vanligaste frågan är hur personen skyddar sig själv och sin familj ifrån problem som innebär en ekonomisk förlust vid arbetslöshet och sjukdom. Det är en fråga som fanns tidigare men är lika aktuell idag. Baksidan av omskapandet till ett modernare samhälle är att förmånerna som socialförsäkringarna förvandlas till hot mot de sociala, ekonomiska och politiska systemen vi har. Våra vanliga normer och regler i vardagslivet vänds upp och ner och marknaden riskerar att falla ihop. Uppbyggnaden av välfärden vilar på marknadsekonomin och det blir negativa effekter för människorna när den försämras tillsammans med nedskärningar av arbetstillfällena och försämringar av ersättning vid sjukdom och arbetslöshet som gör att människor får svårt att klara livsuppehållet.

I mitt empiriska material finns det bekräftelse på att i och med att samhället inriktar sig på att invånarna har ett individuellt ansvar utsätts deras livskvalité och levnadsnivå att påverkas negativt. När individer ska söka vård får de kämpa hårt för att få hjälp, risken i detta är att sjuka människor tappar orken och inte får det de behöver och hamnar utanför systemet, som uttrycktes i BLT:s artiklar. Becks risksamhällest teori stämmer in även på ungdomars och kvinnornas valfrihet att välja individuellt livsväg och yrkeskarriär. Ungdomar har svårt att komma in i både vuxenvärlden och arbetsmarknaden. Detta skapar en känsla av meningslöshet och att inte vara behövd hos ungdomar. Samtidigt påverkar det deras ekonomi negativt, för att få a- kassa måste människor ha arbetat innan och hur ska unga försörja sig.

Kvinnornas valfrihet att de har valt att arbeta till lägre löner i offentlig sektor är inte något som de själva valt, socialisationen har en viss betydelse. Men riskerna är att i och med dåliga löner, dålig arbetsmiljö leder till flera risker. De dåliga lönerna genererar en sämre pension, sämre sjukbidrag och sämre arbetsmiljö leder till att risken är stor som även är ett faktum idag

med ökad sjukskrivning. Kvinnor arbetar med tunga arbetsuppgifter som genererar högre sjukdomstal och sämre ekonomi, detta sänker kvinnor levnadsnivå och livskvalité. Samtidigt kan kvinnors försämrade utgångsläge också innebära en risk för samhället och välfärden hur den ska upprätthållas om så många kvinnor ska bli sjuka av sitt arbete. Vem ska vårda de sjuka och ta hand om en stigande andel äldre befolkning i vårt samhälle. Samtidigt skapar riskerna en orättvisa mellan invånarna att dels behöva tjata om att få vård lönar sig de som inte tjarar får mindre hjälp. Samtidigt är pensionssystemet en orättvis fördelning som människor inte kan påverka. För våra ungdomar skapar det även en orättvisa att inte bli insläppt på arbetsmarknaden som ger effekter i att inte få en ekonomi att påbörja sitt liv utan tvingas leva på bidrag från föräldrar eller socialen.

8. Analys

8.1 Individuellt ansvar

BLT, beskriver utifrån de anställda inom vården hur de upplever patientens individuella ansvar, som innebär att hon/han själv får ta kontakt med olika specialister för att få den vård som patienten behöver för sin specifika sjukdom. De anställda uttrycker vad de upplever att det kan medföra för patienten när de själva får söka exempelvis en sjukgymnast. Detta innebär en belastning för dem som är sjuka samtidigt som det kan utmynna i att patienten kommer i kläm mellan specialister och övriga behandlingsorgan och inte får en fullständig behandling. Detta är betungande för människor som dessutom är sjuka. Att drabbade människor själva får söka sjukgymnast kan vara så ansträngande så resultatet kan bli att de har svårt att hitta en sjukgymnast. De anställda inom vården tycker att fokus ligger på själva vårdorganisationen, men organisationens fokus borde ligga mer på individens behov.

Detta överensstämmer med Becks teori om det individualiserade samhället. Han menar att på grund av individualiseringen blir människor utlämnade åt en utvändigt styrning och standardisering. Livet gestaltas av institutionerna, på organisationens villkor och med individens eget ansvar så ses till organisationens bästa i stället för till individens bästa. I och med en individualisering sker öppnas ingångarna för en subjektivering och individualisering av risker, invändningar som skapas av samhället och institutionerna. Det som styr individens liv är de följder som grundar sig på personens egna tagna beslut. Detta ställer krav på individen själv att utforma livet och resulterar i ändrade krav på utbildning, vård, omsorg. Genom ökade krav stiger bördan för enskilde individen och ger en ny skuldbelastning på människan. Det som beskrivs i BLT stämmer med Becks teori att människor själva ska ta kontakt för att få rehabilitering är förenat med skuldbeläggning och ökade krav för individen som Beck också anser.

I denna nästkommande artikel från BLT finns en överensstämmelse med vad Becks teori om individualiserat samhälle säger som även beskrivs i ovanstående artikel. Där Beck också anser att det är andra som styr utvändigt, och det individuella valet i detta fall styrs indirekt av kommunen, och kommunen styrs av beslut ovanifrån kommunledning och regering. Att människans enskilda ansvar att se till att personen själv eller nära anhörig får behandling skapar en risk enligt Beck. Angående paret Erik och Kerstin fick maken upprepa kravet för hustruns förutsättningar att få vård som kommunen försökte ändra på, till slut fick institutionen ge sig och hustrun kunde få vård på ett hem med kunnig personal I och med en individualisering sker öppnas ingångarna för en subjektivering och individualisering av risker, invändningar som skapas av samhället och institutionerna. Det som styr individens liv är de konsekvenser som uppstår och grundar sig på personens egna tagna beslut. Detta ställer krav och ansvar på individen att utforma livet och resulterar i att människor som i detta fall känner en oro inför framtiden hur sjukvården ska kunna ta sitt ansvar att ge människor vård

och omsorg. Genom ökade krav stiger bördan för enskilde individen och ger en ny skuldbelastning på människan.

I en artikel ur Jusek beskrivs orättvisa risker i pensionsystemet. Beroende på att enskilda människor ska investera sin intjänade inkomst själva i pensionsfonder, är detta ett stort ansvar för individen, satsar personen pengarna lyckosamt blir det en bra pension, men kan också gå på andra hållet. Att individuellt spara så här till pensionen är förbundet med att människor ska ha ett fritt val och ett stort ansvar individuellt sett. Baumans teori om individualiserade samhället faller samman med ovanstående text, på de villkor som människor formar sin individuella existens avgörs genom individuella val och konsekvenser som inte individerna själva kan kontrollera. Bauman menar att människor skapar sitt liv som de valt men inte med villkor som de själva valt. Idag ligger ansvaret på individen att satsa intjänat kapital på pensioner i fonder som vi inte kan styra beroende på att marknaden styr, inte individen utan den styrs av globala marknadskrafter. Bauman menar också att individualiseringen är ett öde, i landet av valfrihet är det omöjligt att undfly individualiseringen och att slippa ingå i individualiseringsspelet. Detta är precis som vårt individuella ansvar att satsa dina pengar vare sig du vill, kan eller är intresserade, och påverkar pensionen åt ena eller andra hållet. Marknaden går upp och ner och ger effekter på pensionsinkomsten. Marknaden eller börserna har ekonomiska intressen placerade i olika företag världen runt och blir på så vis en global marknadskraft.

Från en artikel i Social Orage beskriver Mats Trondman om ungdomars svårighet att komma in i vuxenlivet. Den förlängda ungdomstiden innebär att ungdomar får möjlighet att skapa sitt liv med ett individuellt ansvar för att välja rätt handlingar som kan vara till nytta för kommande utbildning och senare i livet ska ge personen ett bra arbete med god livskvalité. Det är många unga som ser det som positivt att få välja fritt att skapa sig en speciell nisch för utbildning och arbete.

Baumans teori om det individualiserade samhället innebär att, vi har fått en ansenligare frihet i och med individualiseringen, och det förser oss med potentialer som gör att det blir svårt att hantera gemensamma frågor, som vad människor ska ha för sysselsättning för att försörja sig. Beck beskriver individualiseringen så här, det har ett värdesystem som grundar sig på att individen har utfästelser gentemot sig själv att självförverkliga sig. Tanken är den att människor ska forma sina liv själva och bli tillfredsställda med detta. Individualiseringen pågår för fullt och för att få rätsida på arbetslöshet, ekonomi är det viktigt att få fram sociala, tekniska uppfinningar som banar väg för individualiseringsprocesserna. Becks teori stämmer på den punkten att hos unga människor accepteras individualiseringen, för de ser det som en frihet och fördel att självförverkliga sig och plocka ihop sin utbildning till ett specifikt yrke. Becks teori stämmer också bra på sista artikeln från tidningen Socialpolitik, att individualiseringen blir ett värdesystem att självförverkliga oss precis som hos kvinnors fria val.

Att göra fria val i fråga om utbildning yrke är idag ett individuellt ansvar som påverkats av socialisationen. Men kvinnors kamp för att få en ökad jämlikhet på arbetsmarknaden påverkas även av konkurrensen om jobben som är svårt för människor att påverka. Detta stämmer även med Baumans teori om individualiserade samhället Baumans teori sammanfaller med ovanstående text, på de villkor som människor formar sin individuella existens avgörs genom individuella val och konsekvenser, och det kan inte individerna själva kontrollera. Bauman menar att människor skapar sitt liv som de valt men inte med villkor som de själva valt. Frågan är om kvinnor har valt sitt yrkesval eller har påverkats omedvetet av sin socialisation. Kanske är det därför som kvinnorna dominerar i antal tjänster i offentlig sektor som sköter skola, vård, omsorg.

8.2 Effekterna för människorna

Personalen i den svenska vården tycker att organisationen inriktar sig på organisationens behov, istället för patientens behov. Effekterna för sjuka människor blir att de som har störst behov blir mer utsatta beroende på att det är oftast de som kräver mest och flera olika resurser från vården. I och med patientens ansvar att at kontakt med ev. sjukgymnast för rehabilitering kan en effekt som tidigare nämnts att patienten kommer i kläm mellan huvudmän, organisation och specialister.

Effekterna av att anhöriga får kämpa för att människor ska få vård i slutet av livet blir hos som i detta fall Erik känner en bitterhet och ilska på det sätt som kommunen erbjöd omsorg om hans kära hustru. Detta skapar en ångest dels ifråga om när äldre anhöriga ska ansvara för adekvat vård till en människa som behöver mycket och komplicerad omvårdnad.

Dessa två artiklar från BLT beskriver effekterna av när ansvaret ligger hos individen att människor ska få vård vid sjukdom. Detta beskriver Beck i sin teori angående det individualiserade samhällets effekter för människor. Förr togs den sjuke in på sjukhuset där opererades det sjuka bort, ofta hade individen inte så vid kännedom om sin situation. Idag återinförs en äldre idé, att patienten ska vara effektiv och kravet på att patienten ska samarbeta, hon/han blir närmaste man till läkaren i sin sjukdomssituation. Det som visar att patienten inte klarar ut detta är effekterna, som högre självmordstal än förut, som drabbade upplever av denna förändring av individuellt åtagande. Beck ger exempel på dem som är kroniskt njursjuka patienter med dialysbehandling där självmord är vanligare nu än förut.

Bauman beskriver effekterna av ett individuellt ansvar så här. Effekterna hos individen i ett individualiserat samhälle är att varelsen känner en håglöshet samtidigt som hon/han inte engagerar sig nämnvärt för att nå en lösning och förhåller sig skeptisk till det allmänna bästa i det goda samhället. Det här kan vara en risk för både samhälle och individ att inte orka ta tag i sina problem. Detta stämmer med Eriks känsla efter hustruns bortgång och hur paret bemöttes av kommunen under hustruns sjukdom, där Erik känner ilska och besvikelse efteråt.

Tidningen Jusek beskriver, effekterna av det nya pensionssystemet bygger på att marknadsplacera pensionsmedlen. Skulle samma system ha införts på 1960- talet hade de som gick i pension vid sekelskiftet fått dåliga pensioner. Och detsamma gäller om människor skulle ha placerat sina andelar i positioner med höga risker vid 90- talet när börsen gick bra så hade pensionen varit väldigt knapp och kanske inte blivit tillräcklig för livsuppehållet.

Pensionssystemets ojämlika villkor överensstämmer med Baumans effekter av ett individualiserat samhälle. På de villkor som människor formar sin individuella tillvaro, det avgörs genom individuella val och konsekvenser, och det kan inte individerna själva kontrollera. Bauman menar att människor skapar sitt liv som de valt men inte med villkor som de själva valt. Dagens makthavare vill inte bli delaktiga i styrandet, kontrollens och övervakningens samt inte i de långsiktiga engagemangen av avtal ”tills döden skiljer oss åt”. Det här finner makthavarna gynnsamt, men när samma saker kommer att gälla det allmänna blir det ett mänskligt elände. Det är det som pensionsdebatten handlar om idag. Politikerna har ändrat i hur förvaltningen av våra inkomster ska göras genom att lägga ansvaret att skapa din egen pension hos individen. Men politiker vill inte engagera sig nämnvärt i allmänhetens försämrade villkor för pensionen som skett. Det är marknaden som styr utvecklingen om våra pensioner eller ett lotteri som i ett fåtal fall leder till vinst för några människor och förlust för andra.

Men Beck talar också om konfliktskapande situationer mellan samhälle/individ som sammanfaller med det nya pensionssystemet. Beck exemplifierar, för att klara av samhällsproblemen tvingas människor till socialt och politiskt samarbete, exempelvis att tillsammans med grannar bilda en handlingsgrupp för att protestera mot något för att nå en

förbättring, samtidigt ingår personen i metallarbetarnas förbund men röstar med högern i valet, det här skapar konflikter. Att bekämpa orättvisor i fråga om löner samtidigt som personen investerar i aktier för att nå egen maxvinst är motsägelsefullt och blir därför konfliktfyllt för både samhälle och individ (kapitalsatsning till sin pension).

Individualiseringen medför att människor är beroende av marknaden inom flera livsområden. På grund av individualiseringen blir människor utlämnade åt en utvändig styrning och standardisering. Kapitalet till pensionen satsas i fonder som står i beroende till marknaden och på så vis faller teorin ihop med Juseks artikel.

I tidningen Social Qrage uttrycker Mats Trondman effekterna hos unga personer angående den förlängda ungdomstiden, det finns en kluven känsla hos de unga personerna som blivit lite äldre, dels finner de en frihet i att kunna ha möjlighet till att se sig om i världen och i länder som är alltmer avlägsna. Samtidigt känner många yngre personer sig mer stressade över vilket vägval de ska göra för det betyder mycket för hela deras liv. En av orsakerna till att de unga har svårt att komma ut på arbetsmarknaden och in i vuxenlivet, är att arbetstillfällena minskat som grundar sig på olika orsaker som outsourcing av arbetsuppgifter, teknologiska framsteg där en del uppgifter sköts maskinellt etc.

Det här sammankopplas med Baumans teori, han talar om otrygghet som blir av vår nedrustning av välfärden som är aktuell idag. En mindre del av invånarna arbetar och sliter hårt men också effektivt, medan en del av befolkningen får stå vid sidan om, för att de inte kan hålla tempot eller inte släpps in i produktionen och detta skapar en otrygghet, både ifråga om ekonomi och social samvaro för individen. Det här söndrar inte förenar oss, du vet inte inom vilken grupp du ingår i och det framkallar en känsla av ångest, fasa och olägenheter hos människor. Bauman citerar Bordieu att resultatet är en form av medveten otrygghetspolitik i den globala makthierarkin en typ av grundfundament för otryggheten.

I tidskriften Socialpolitik beskrivs effekterna av besparingar i offentlig sektor, som drabbade främst kvinnor. I början av 90 talet gjordes förbättringar inom privat sektor på arbetsmiljön där de flesta tjänster innehågs av män. Däremot inom offentlig sektor minskades personalstyrkan ned markant och organiserade om en del av verksamheten. Det var inom den offentliga sektorn som alltför många fick belastningsskador, där långa och sega rehabiliteringsbehandlingar blev nödvändiga för människor som drabbades. Även om antalet sjuka blev märkbart högre satsades mycket lite på att förbättra arbetsmiljön i den offentliga sektorn. Här finner jag en koppling till Baumans teori att människor skapar sitt egna valda liv och i detta fall yrkesval som kvinnor valt, men inte med villkor som de valt. Kvinnor socialiseras till att bli kvinna kanske innebär det att kvinnor väljer yrke som omvårdnad. När besparingar gjordes inom den offentliga verksamheten var det kvinnor som blev sjuka, när färre händer skulle göra fler sysslor. Besparingskraven var ingenting som kvinnorna kunde påverka det kom från politiker genom att ange ramarna för vad verksamheten får kosta.

8.3 Riskerna i ett individualistiskt samhälle

Det svenska vårdssystemet behöver förändras för att sjuka människor ska slippa att skickas runt mellan olika vårdorganisationer. Patienter som redan är sjuka har inte alltid möjligheter att få stöd av anhöriga eller sjuka och har inte egna krafter som kan bidra till att nå fram till olika kontakter inom vården. Detta kan leda till en risk att någon del i vårdkedjan uteblir och inte kommer patienten tillgodo i form av avsaknad av någon vårdresurs som bidrar till ett tillfrisknande fortare när det är upp till individens individuella aktivitet som gäller.

Kommunerna skyller på att det är platsbrist i fråga om äldreboende eller hospis (vård i livets slutskede) men orsaken har sin grund. Det har skett neddragningar i samband med kriser på senare tid, när det gäller kostnader för att upprätthålla olika vårdformer.

Ulrich Becks teori om risksamhälle när en utveckling mot ett modernt samhälle växer fram. Det innebär att människor gavs tillfälle att fatta egna beslut och ta egna initiativ när

samhället byggdes upp. Det är här det skapas ett riskfyllt öde enligt Beck, som är svårt att klara sig ur. Men det handlar inte längre om nöd utan om rädsla för att upprätthålla en god och hälsosam levnadsnivå, speciellt när människor utsätts för olika påfrestningar i form av sjukdom och arbetslöshet. Teorin stämmer med de två artiklarna från BLT att det finns risker med individuellt ansvar för att få vård vid sjukdom kan innebära utebliven behandling, som leder till en rädsla att inte få stöd som i Eriks fall.

Det finns risker med det nya pensionssystemet som individen bär ansvaret för att ha placerat sina pensionspengar rätt eller fel på börsen ett system som en enskild person inte kan påverka i någon mån att bli gynnsam. Det kan påstås att individens fria val skapar risker och kostar i förlorad pensionsersättning för den enskilde personen.

Beck beskriver något som är placerbart på artikeln från Jusek i fråga om riskerna med vårt pensionssystem. Något som är högaktuellt idag är att kunna få råd angående ens privatliv som inte längre existerar. Beck säger att vi är i ett antropologiskt chocktillstånd, där hotet hos människor upplevs som en maktlöshet att inte själva kunna påverka risker och känner en oförmåga som skapar misstro mot bra framtidsutsikter för individen. Det har förändrat synen på självbestämmande och våra egna liv samt även på medborgarskap, att människors fria vilja begränsas. Vårt nya pensionssystem ingjuter inte mycket valfrihet, marknaden och banker styr vår blivande pension. Enligt Beck skapas det i ett framväxande modernt samhälle rikedom men också risker som uppkommer konsekvent. Genom kontakt med riskerna uppstår nya sociala nyanseringar och tvister, men de följer inte klasssamhällets modell. Det är en produkt av att riskerna i det utvecklade marknadssamhället är så tudelade. Risker är inte bara risker utan kan också innebära chanser på marknaden. När en del vinner på marknaden så förlorar andra individer sin vinst på marknaden när börsen svänger upp och ner. Inom ett risksamhälle formas även motsättningar dels mellan dem som drabbas av riskerna och de som vinner på dem. Precis som texten beskrev så skapar detta pensionssystem en ojämlikhet mellan åldersgrupper och mellan pensionärer.

I tidskriften Socialpolitik beskrivs riskerna för kvinnorna i offentliga organisationer. De flesta kvinnor innehar tjänster inom offentlig sektor som skola, vård och omsorg. Det innebär risker för kvinnors hälsa beroende på att arbetsuppgifterna är tunga och påfrestande. Även lönemässigt sett har kvinnorna sämre lön som får konsekvenser som sämre sjukpenning och pensionsinkomst. Denna artikel knyter jag till Becks risksamhälle där kvinnornas val att arbeta med omvårdande uppgifter kanske inte är så fria val.

Den moderna samhällsutvecklingen riktade sig mot att individen fick ett större ansvar. Det är här det skapas ett riskfyllt öde enligt Beck som är svårt att komma ifrån, där han menar att individen har svårt att påverka och förutsäga vilka risker som kan drabba människor, de känner sig inträngda i ett hörn. Här finner jag en koppling till Becks riskteori, när besparingarna i offentlig sektor genomfördes var det något som inte den kvinnliga personalen styrde över. Det var många som blev arbetslösa och de som stannade kvar fick överta arbetsuppgifterna utan att det satsades förbättringar på arbetsmiljön. När omfattande förändringar sker uppträder effekterna långt senare. Exempelvis börjar du plötsligt att träna löpning kommer träningsvärken efteråt, precis som det stigande sjutalet inom främst offentlig sektor. Om välfärden ska fungera måste denna sektor utvecklas kunskapsmässigt och en kontinuerlig rekrytering av personal måste ske.

I Social Orage beskriver Trondman en motbild med den förlängda ungdomstiden som skapar effekter som kan bli risker för människan. Om tanken i samhället är att alla människor har rätt till ett bra liv och rätt att fritt skapa sig detta för att självförverkliga sig krävs det en ekonomi att försörja sig, får ungdomar inte det känns livet meningslöst och utan att ge ungdomar en framtidstro.

Samhällsutvecklingen riktade sig mot att individen fick ett större ansvar gentemot tidigare funktion mot ett kollektivt ansvar. Det är här det skapas ett riskfyllt öde enligt Beck som är

svårt att slippa undan, där han menar att individen har svårt att påverka och förutsäga vilka risker som kan drabba människor, de känner sig inträngda i ett hörn. Beck nämner bland annat den globala konkurrensen på arbetsmarknaden och när företag flyttar produktion till andra länder har individerna svårt att påverka detta. Men i det moderna samhället handlar det inte längre om nöd som svält utan om rädsla att inte kunna försörja sig. En fråga som fanns tidigare historiskt sett är lika aktuell idag, hur jag ska skydda mig själv och de nära och kära i fråga om ekonomisk undergång för människan när hon drabbas av arbetslöshet i och med försämringar inom ersättningen från a-kassan. Den förlängda ungdomstiden handlar om ungdomarnas svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och är inget fritt val som de kan påverka. De unga tvingas till att studera längre än tidigare alla kanske inte vill det. Studier är alltid bra för individen men ingen garanti att få ett arbete.

8.4 Slutsats

Resultatet av det empiriska materialet överensstämmer på många punkter med teorierna om individualiserat samhälle och risksamhälle. Av uppsatsens litteratur och empiriska material framgår att vårt moderna samhälle omvandlats från en kollektiv inställning till en individuell inriktning. Med det menas att i dagens samhälle ansvarar individen för att välja utbildning, yrke, satsa sin inkomst på exempelvis fonder för att få en bra pension och att själv se till att få rehabilitering efter sjukdom. Det här ger negativa effekter hos människor som beskrivs och debatteras i media. Det skapas risker för individen i och med utvecklingen till ett modernt samhälle. Artiklarnas texter visar att sjuka människor riskerar att hamna utanför vårdsystemet beroende på det ökade individansvaret. Ungdomars och vuxnas individuella och fria val angående utbildning, yrke och pension är ingen framtidsgaranti för framgångar till ett bra arbete eller en bra pension som påverkar deras materiella standard. Risken kan bli en sänkt levnadsstandard i form av dålig pension, svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden som leder till ett A och B lag mellan invånarna eller att sjuka inte får den vård de behöver i ett samhälle som ser till allas lika rättigheter och på lika villkor för invånarna.

I denna undersökning framkom att de största riskerna i det moderna samhället fanns för kvinnorna. De största riskerna är förknippade med det nya pensionssystemet som individen bär ansvaret för att placera sina pensionspengar rätt eller fel på börsen, ett system som en enskild person inte kan påverka i någon mån att bli gynnsam. Framförallt framstår det ur artiklarna, risker för kvinnorna i offentliga organisationer. De flesta kvinnor innehar tjänster inom offentlig sektor som skola, vård och omsorg. Det innebär risker för kvinnors hälsa beroende på att arbetsuppgifterna är tunga och påfrestande. Även lönemässigt sett har kvinnorna sämre lön som får konsekvenser som sämre sjukpenning och pensionsinkomst i en jämförelse med männen. Detta sistnämnda stärker inte vårt samhälle att fungera som ett jämställt samhälle utan ökar skillnaderna för livsvillkoren mellan män och kvinnor.

9. Diskussion

I dagens välfärdsstat har fokus förflyttats från kollektivet till individen. Det övergripande syftet med studien var att fördjupa förståelsen för relationen mellan individen och välfärdsstaten. Studien är planerades utifrån frågan, hur individualiseringsprocessen artikuleras i olika artiklar i tidningar och tidskrifter?

9.1 Metoddiskussion.

Med utgångspunkt från uppsatsens syfte, var det lämpligt att använda den kvalitativa metoden där hermeneutiska perspektivet fördjupade förståelsen för det individuellt inriktade samhället och hur processen artikuleras i artiklarna. Tillsammans med avsnittet historik förklaras uppkomsten till det socialförsäkringssystem som växte fram och som idag finns. Detta gjorde

att det blev lättare att förstå och kunna se vad som förändrats och hur en del områden i välfärden reformerats. Det empiriska materialet bestod av tidningsartiklar och för att kunna analysera artiklarnas textmaterial användes diskursanalys. Funktionen med diskursanalysen var att beskriva och identifiera dialoger i artiklarna om välfärd. Vid bearbetningen av tidningsartiklarnas texter konstruerades noder, symboler som prat, text eller aktioner som är betydelsefulla i en avgränsad diskurs. Noderna i uppsatsen blev *individuellt ansvar, effekterna för människorna och riskerna i ett individualistiskt samhälle*. Med nodernas hjälp blev det lättare att urskilja hur dialogerna skildrades och även det som texten sade i undermening framträdde. Anledningen till att tidningsartiklarna användes var att de speglar dagens funktion ute i samhället inom välfärdsområdena som de ungas situation att komma in på arbetsmarknaden, patienternas problem att få stöd vid sjukdom och problem som förutspås att uppkomma när en del invånare når pensionsåldern.

9.2 Resultatdiskussion

Resultatet av mitt empiriska material överensstämmer på många punkter med teorierna om individualiserat samhälle och risksamhälle. Teorierna klargjorde vad ett individualiserat samhälle är och det fanns tydliga kopplingar till att det är den typ av samhälle som västvärlden har idag. Teoretikerna Beck och Bauman menar att syftet med det individuella samhället var att skapa en frihet i samhället att välja yrke, utbildning och pension. Men denna individualisering blev en baksida av det fria samhället och människor upplever detta som en ökad otrygghet. Med stöd av diskursens indelning av noder klarnade även bilden av vad människorna ute i verkligheten upplever om välfärden. Ämnet är mycket aktuellt idag och debatteras flitigt på flera sätt i olika medier.

Artiklarnas texter visar att sjuka människor riskerar att hamna utanför vårdssystemet beroende på det ökade individansvaret. Inom sjukvårdsområdet uppstår det risker där patienterna hamnar utanför eller ”kommer i kläm” mellan olika vårdorganisationer och specialister. Denna risk framkommer beroende på när patienter inte själva orkar ta kontakt med flera instanser inom vården för att få sitt rättmätiga vårdbehov. Samtidigt visade det sig att om ingen kunde rycka in och föra patientens talan när exempelvis kommunen påtalade att det fanns platsbrist för en patients vårdbehov, skapades en risk att patienten fick klara sig själv och eventuellt hamnade utanför vårdssystemet.

På arbetsmarknadsområdet uppstår det en segregering av ungdomars försenade inträde i vuxenlivet och arbetslivet. Ungdomars och vuxnas individuella och fria val angående utbildning, yrke och pension är ingen framtidsgaranti för framgångar till ett bra arbete eller bra pension. Det här skapar en stressituation hos dem, när de ska välja utbildning och arbete. Det kan även framkalla en känsla av meningslöshet hos dem när de upplever att inte vara efterfrågad, vilket är destruktivt för de ungas självförtroende. Men arbetslöshet skapar även en ojämlikhet rent ekonomiskt mellan olika grupper i samhället. Vår maktelit talar om och har även tidigare sänkt ersättningsnivåerna för A-kassan som ger de arbetslösa en sämre levnadsnivå. Det är här det skapas en ojämlikhet mellan de som har och inte har arbete, vilket kan benämnas etablerade och oetablerade.

Det som är viktigt i en studie är att få svar på sin frågeställning och kunna bekräfta sitt syfte, men det som är mer fascinerande är att få fram nya särdrag i en undersökning som eventuellt befinner sig lite utanför det specifika området. En undermening som framkommer i denna studie var att det skapas större risker för kvinnorna i dagens samhälle trots att denna undersökningens syfte inte var inriktad på att studera riskerna inom genusområdet i välfärdsstaten. Många invånare känner oro över att välfärdens resurser inte ska räcka till speciellt i fråga om pensionen. Det var inom området som handlar om vårt nuvarande pensionssystem som det framstod risker relaterade till ett genusperspektiv. Kvinnornas

förutsättningar skapas på arbetsmarknaden. Och ofta har kvinnor lägre lön som ger sämre sjukersättning och sämre pensionsersättning, eftersom pensionen grundar sig på inkomsten. I en vidare spekulering kan om pensionen som vi valt av fri vilja påverkas av marknadskrafter som individen inte kan påverka själv. En ytterligare aspekt framstod också vi vet att inom området välfärd som skola, vård och omsorg är de anställda övervägande kvinnor. Det är dessa områden som genomgått störst besparingar med minst satsade arbetsmiljöinvesteringar. Effekterna av detta visar sig genom att ohälsan hos främst kvinnorna steg och detta försämrar även pensionsinkomsten också med den anledningen att den är pensionsgrundande. Men ytterligare en fråga som uppkommer, vem ska arbeta inom offentlig sektor, med villkor som innebär låg lön, högre risk för belastningsskador samt en sämre pension och detta genererar att unga människor inte söker sig till dessa yrkesområden. Risken innebär när det inte sker någon nyrekrytering att det uppkommer svårigheter att möta ökade krav på sjukvård, när vi i Sverige kommer att få en alltmer åldrande befolkning som behöver stöd från bl a sjukvården.

9.2.1 Välfärdsstaten i relation till sjukvården

BLT, beskriver hur de anställda inom vården upplever patientens individuella ansvar, som innebär att hon/han själv får ta kontakt med olika specialister för att få den vård som patienten behöver för sin specifika sjukdom. De anställda inom vården tycker att fokus ligger på själva vårdorganisationen, men organisationens fokus borde ligga mer på individens behov.

Becks teori om det individualiserade samhället menar att, på grund av individualiseringen blir människor utlämnade åt en utvärdig styrning. Livet utformas av institutionerna, på organisationens villkor och med individens eget ansvar så ser man till organisationens bästa i stället för till individens bästa. I och med en individualisering sker öppnas ingångarna för en subjektivering och individualisering av risker, invändningar som skapas av samhället och institutionerna. Effekterna av detta blir att krav och ansvar ökar på att själv utforma livet. Genom ökade krav och ansvar stiger bördan för enskilde individen och ger en ny skuldbelastning på människan. Det som beskrivs i BLT stämmer med Becks teori att människor själva ska ta kontakt för att få rehabilitering och är förenat med skuldbeläggning och ökade krav för individen som Beck också anser. Riskerna som skapas av personens eget ansvar för att få vård eller vårda nära anhörig ligger hos individen själv och kan innebära att den drabbade patienten skickas runt innan hon/han hamnar rätt. Är en person sjuk krävs det krafter för att orken ska räcka till att ringa runt. Risken är att en sjuk patient tappar orken och kommer i kläm mellan specialister och andra vårdorganisationer är överhängande. Med tanke på artikeln om Erik och Kerstin där maken fick kämpa för hustruns rätt att få vård som kommunen försökte ändra på speglar en krusning på ytan av vad som kan bli en framtida hotvision inom denna form av omvårdnad, att sjuka patienter kommer att vårdas i hemmet i större utsträckning än idag.

Redan under 80- talet inleddes besparingar och en marknadsanpassning i sjukvården, det innebar att alla avdelningar skulle gå runt ekonomiskt och patienter som vårdats utanför sitt hemmlandsting fakturerades mellan landstingen. För att landstingen skulle klara av sina budgetramar inleddes på 90- talet kraftiga neddragningar och en del avdelningar lades ned. Det här kan knytas an till fallet Erik och Kerstin, där kommunen försökte övertala Erik att vårda sin svårt sjuka hustru. Avslutningsvis fick kommunen ge sig och hustrun fick vård på ett hem med kunnig personal. Detta ställer krav och ansvar som innebär att bördan stiger för enskilde individen och ger en ny skuldbelastning på människan. Den som ska vårda en äldre människa utan kunskap och tillräckligt med krafter skapar oro och ångest hos paret. Oro och ångest hos människor som skapas av en sådan här pressande situation är destruktiv för de personer som drabbas. För samhällets del kan det innebära många insatser från hemtjänst och

distriktssjuksöterska, frågan är om det inte hade varit mer kostnadseffektivt att ta hand om patienten på en vårdavdelning och Erik och Kerstin hade sluppit att känna oro och ångest inför sin situation.

Kommunerna skyller på att det är platsbrist i fråga om äldreboende eller hospis (vård i livets slutskede) men orsaken har sin grund. Det har skett neddragningar i samband med kriser på senare tid, när det gäller kostnader för att upprätthålla olika vårdformer. Frågan är om neddragningarna gått åt fel håll och blivit kostnadsökningar istället. Detta som BLT tar upp stämmer väl överens med verkligheten i Karlskrona kommun. Hospisen här är borttagna i Karlskrona, det innebär att patienter i livets slutskede vårdas på kirurgavdelningar där anhöriga får bli obekväma för att patienten ska få komma dit. Ett av de ställen inom vården som behöver sina sjuksängar är kirurgen som i detta fall delvis används till hospis. På en kirurgavdelning skall den användas till de patienter som ska få operativ vård osv. och det finns långa köer för vårdsökande som har svårt att komma till för behandling. Det vore på sin plats att respektive avdelning användes till det som den var avsedd för, kanske kunde köerna delvis påverkas positivt genom detta.

Något som idag är högaktuellt att även inom vårdområdet ska behandlingen anpassas till ett individuellt behov, dels ifråga om hur en sjukdom ska behandlas i samförstånd med patienten eller att patientens fria vilja att vårdas hemma ska tillgodoses. Frågan är om det är ett fritt val i besparingstiderna som jag tycker att besparingarna är det kausala i varför patienter skall vårdas hemma. För att kunna besluta om vad som blir bäst för en individ när kanske inte kunskapen finns fullt ut vad som kan inträffa vid en sjukdom, är att svika människor när de behöver hjälp, annars om alla hade haft läkarkunskaper hade sjukhusen inte behövt existera. För att ett fritt val ska kunna existera krävs en balans mellan information, kunskap och beslut. En patient som blir svårt sjuk måste få information om helhetsbilden för att kunna förstå det bästa för sin situation.

9.2.2 Välfärdsstaten i relation till ungdomar

Den förlängda ungdomstiden beskriver Mats Trondman om ungdomars svårighet att komma in i vuxenlivet. Det innebär att ungdomar får möjlighet att skapa sitt liv med ett individuellt ansvar för att välja rätt handlingar som kan vara till nytta för kommande utbildning och senare i livet ska ge personen ett bra arbete med god livskvalité. Det är många unga som ser det som positivt att få välja fritt att skapa sig en speciell nisch för utbildning och arbete. Detta sammanfaller bra med Baumans teori om det individualiserade samhället innebär att, vi har fått en ansenligare frihet i och med individualiseringen, och det förser oss med potentialer som gör att det blir svårt att hantera gemensamma frågor, som vad människor ska ha för sysselsättning för att försörja sig. Beck beskriver individualiseringen så här, det har ett värdesystem som grundar sig på att individen har utfästelser gentemot sig själv att självförverkliga sig. Givetvis ska det finnas en valfrihet ifråga om yrkesval och utbildning, men kanske inom någon form av ram vad som kan leda till ett arbete exempelvis. Det som finns under ytan till att ungdomar ska utbilda sig under en allt längre tid idag än förut är att antalet arbetstillfällen minskat. På detta vis skjuter makteliten problemen framför sig i stället för att förändra verkligheten att det verkligen skapas nya arbeten. Detta är ett stort problem både för samhälle och individ. Ska ett samhälle utvecklas och gå framåt måste de unga släppas in på arbetsmarknaden och inte uteslutas från den. Effekterna för de unga kopplas samman med Mats Trondman uttalande om, effekterna hos unga personer angående den förlängda ungdomstiden, det finns en kluven känsla hos de unga personerna som blivit lite äldre, dels finner de en frihet i att kunna ha möjlighet till att se sig om i världen och i länder som är alltmer avlägsna. Samtidigt känner många yngre personer sig mer stressade över vilket vägval de ska göra för det betyder mycket för hela deras liv. En av orsakerna till att de unga har svårt

att komma ut på arbetsmarknaden och in i vuxenlivet, är att arbetstillfällena minskat som grundar sig på olika orsaker som outsourcing av arbetsuppgifter, teknologiska framsteg där en del uppgifter sköts maskinellt etc. Att arbetstillfällena flyttar utomlands är något som inte individerna har möjlighet att påverka vare sig genom val av utbildning eller yrkesval. Riskerna för de unga att ställas utanför arbetsmarknaden innebär, för att kunna få A-kassa måste de ha arbetat en viss tid och detta skapar en otrygghet och de unga personerna känner sig inte behövda i samhället. Den fria viljan var väl att bygga sitt självförtroende det görs inte så här, utan det blir en tvärtom en negativ effekt hos ungdomarna. Samtidigt skapas det en ojämlikhet mellan invånarna och mellan unga oetablerade och de som är etablerade i samhället i fråga om arbete eller inte när de unga inte är berättigade till A-Kassa.

Det här sammankopplas med Baumans teori, han talar om otrygghet som blir av vår nedrustning av välfärden är aktuell idag. En mindre del av invånarna arbetar och sliter hårt men också effektivt, medan en del av befolkningen får stå vid sidan om, för att de inte kan hålla tempot eller inte släpps in i produktionen och detta är en otrygghet. Men det finns i många fall alltid en outtalad orsak till sådana här genomförda förändringar som även är en grund till varför produktion läggs ut till andra länder. Företag som flyttar produktion till andra länder gör det för att öka vinsten i sitt företag. När företag flyttar har de råd att bygga upp nya fabriker eller produktionsenheter med sitt kapital, så det måste finnas ekonomi till detta. De organisationer som finns kvar men inte nyanställer innebär för de anställda en ökad arbetsbelastning, samtidigt som makteliten frågar sig varför anställda inte mår bra och många är sjukskrivna. Om vi ska behålla välfärd som grundar sig på arbete eftersom de finansieras med skattemedel måste fler arbeta och betala skatt. Om fler människor ser möjligheter till att kunna få ett arbete förändras mycket som leder till en ökad konsumtion, flera skatteintäkter, minskad arbetsbelastning bland anställda, samtidigt ger det en tro på ljusare framtid för invånarna. Men att återskapa en bra men kanske en nyare form av välfärd ger också en trygghet för människor inom en välfärdsstat. Det känns som att området har för mycket styrning av enbart ekonomer i makteliten det behövs även andra synvinklar från flera professioner för en jämnare balans av hur välfärden ska fungera.

9.2.3 Välfärdsstaten i relation till kvinnorna

Från en artikel beskrivs, att i vårt pensionssystem finns det orättvisa risker. Enskilda människor ska investera sin förvärvade inkomst själva i pensionsfonder, detta är ett stort ansvar för individen att satsa pengarna på rätt investering för att senare i livet få en bra pension, men investeringen kan också gå på andra hållet. Att individuellt spara så här till pensionen är förbundet med att människor ska ha ett fritt val och ett stort ansvar individuellt sett. Baumans teori om individualiserade samhället faller samman med ovanstående text, på de villkor som människor formar sin individuella existens avgörs genom individuella val och konsekvenser som inte individerna själva kan kontrollera. Bauman menar att människor skapar sitt liv som de valt men inte med villkor som de själva valt. Idag ligger skyldigheten på individens ansvar att satsa intjänat kapital på pensioner i fonder som vi inte kan bestämma över utvecklingen av beroende på att marknaden styr, inte individen utan den styrs av globala krafter. Bauman menar också att individualiseringen är ett öde, i landet av valfrihet är det omöjligt att komma undan individualiseringen och att slippa ingå i detta spel. För att kunna få en pension tvingas du till att välja men det är inget fritt val. Visserligen kan en person vara passiv i valet men många vill försöka förbättra sina förutsättningar till en trygg ålderdom med livskvalité.

Effekterna av det nya pensionssystemet grundar sig på att marknadsplacera pensionsmedlen. Om samma system införts på 1960- talet hade de som gick i pension vid sekelskiftet fått svaga pensioner. Och detsamma gäller om människor skulle ha placerat sina

andelar i positioner med höga risker vid 90- talet när börserna gick bra så hade pensionen varit väldigt knapp och kanske inte blivit tillräcklig för livsuppehållet. Pensionssystemets skapar inte lika villkor för invånarna och mellan dem och mellan grupper i samhället skapas en skillnad som blir en orättvis fördelning som följd och framförallt gentemot kvinnorna.

I denna undersökning framkom det en synvinkel som inte var någon avsikt från början att undersöka. Det var en grupp som kommer att bli en stor förlorare på det nya pensionssystemet och det är kvinnorna. De flesta kvinnor arbetar inom välfärdsområdet med mycket låga löner. Det innebär risker för kvinnors hälsa beroende på att arbetsuppgifterna är tunga och påfrestande. En stor risk är lönemässigt sett har kvinnorna sämre lön som får konsekvenser som sämre sjukpenning och pensionsinkomst. Statistiskt sett men också i verkligheten lever kvinnorna längre än männen. Om pensionsinkomsten ska sparas ihop på det här sättet så måste kvinnor ha en högre inkomst för att pengarna ska räcka längre. När det här pensionssystemet genomfördes planerades det att införas alldeles för fort. Att förändra tar ofantligt mycket tid tills effekterna framstår. När maktinnehavarna idag ska besluta om förändringar består makten av mest män med trygga inkomster och berörs inte i så stor utsträckning av försämringar i pensionen. Planeringarna till förändringarna är kortsiktiga lösningar som endast lyssnar till ekonomernas röst. Vid planering av ett så omfattande förändringsarbete är det nödvändigt att väga in långsiktiga, kortsiktiga effekter på alla välfärdsområden där kompetens från flera professioner ska ingå. Tanken som makteliten påstod var att det skulle finnas en valfrihet med pensionssystemet, fast faktum var en ekonomisk urholkning att pensionen inte kom att räcka till i framtiden.

Men för kvinnornas del med tanke på valfrihet, att formas till kvinna sker via socialisationen och utan en medveten tanke gör vi val utifrån detta som vi är vana att göra. Detta kan vara en orsak till varför så många kvinnor väljer vården. Om tanken går ett steg längre när det gäller kvinnornas utsatthet ifråga om yrkesval. De som arbetar inom omsorg och vård har flest andel sjukskrivna, och beroende på låga löner, dålig arbetsmiljö och sämre arbetstider söker sig allt färre personer till vården. Vem ska arbeta med vår välfärd i vardagen. Det är ingen människa som vill ha en sämre pension, högre risk att bli sjuk för det påverkar ekonomin som påverkar hela livssituationen. Med det nya pensionssystemet blir det en segregation mellan kvinnor och män när vi idag arbetar för ett mera jämställt samhälle. Att få en sämre pension kan innebära att kvinnorna behöver ytterligare stöd från samhället i framtiden för att försörja sig. Det blir en ytterligare belastning i vår krympande välfärd som ska räcka till en ökande befolkning.

9.3 Framtida forskning

Inom området välfärd finns många fält att undersöka. Det är uppenbart att i den förändring som genomförts gällande socialpolitiken finns och skapas det risker för invånarna. En fortsatt forskning som skulle vara intressant är vilka risker som kvinnorna kan ställas inför. Samtidigt skulle ett forskningsområde inom genus kunna omfatta socialisationens påverkan till kvinnors fria val av yrke, utbildning. Men det finns andra viktiga grupper som är intressanta för forskning när det gäller hur vi behandlar våra ungdomar. När unga personer inte släpps in på arbetsmarknaden påverkar vi deras självförtroende negativt i längden. Vilka effekter får det för individ/samhälle när unga personer inte släpps in på arbetsmarknaden, ska vi skrota en hel generation. Det här är något som har pågått länge och känslan finns att en generation inte etablerat sig på arbetsmarknaden. Samtidigt pågår det en debatt att människor ska arbeta längre innan de pensionerar sig. Det är ingen samhällsekonomi i att låta folk gå arbetslösa. Arbetslösheten har försökts att lösas med meningslösa projekt som vägvisaren som inte lett till ett arbete, utan de unga arbetslösa har utnyttjats som billig arbetskraft.

Idag är det många invånare som uttrycker ett missnöje med funktionen och fördelningen av socialpolitiska åtgärderna som förmedlas av olika medier. Något som är intressant är om det är för mycket ekonomiska krafter som styr besluten om fördelning och funktion av vår socialpolitik. Vad har våra politiker för utbildning och kunskaper för att förstå människor i olika lägen. Många gånger upplevs att de inte har någon insikt i humanvetenskap när de genomför beslut som karensdag vid sjukdom som slår hårdast på människor som har lägst inkomst. Utvecklingen i dagens samhälle går mot en mer liberalistiskt synsätt som är att klara dig själv när det uppstår problem. Det ger känslan att historien upprepar sig. Många av våra beslut har genomförts av en majoritet av patriarkala maktstrukturer och har lett till att kvinnor fått ett sämre utgångsläge. När förändringar ska planeras vore det tänkvärt att använda sig av inte bara ekonomernas synvinkel som löser problem genom att se på receptet från historisk tid. Att utveckla samhället krävs nya tilltag som kan formas om olika professioner och en mer jämfördelning mellan kvinnor och män fick vara med och påverka utvecklingen. Det finns en oro bland invånarna att välfärden försämras, samtidigt som en del förändringar först märks väldigt ytligt till en början. Att förändringar sker långsamt är något som gemene man i samhället är överens om och därför är debatten väldigt aktiv just nu om vår välfärd. Senaste veckorna har TV visat inslag om förändringar i välfärden, frågor som vart pengarna satsas mest. Det visade på att störst förändringar genomförts på handikappsidan. De handikappade har fått större möjligheter till eget boende med stöd från personliga assistenter och en utveckling som är mycket positiv. Men det behövs en balans när välfärden ska omformas och det kräver både en långsiktig, kortsiktig planering för att det ska bli en utveckling till det bättre och balanserad välfärd.

Litteraturförteckning

Backman, Jarl. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund. Studentlitteratur.

Bauman, Zygmunt. (2002). *Det individualiserade samhället*. Göteborg. Daidalos AB.

Beck, Ulrich. (1998). *Risksamhället*. Göteborg. Daidalos AB.

Bondesson, Magdalena, Bonnedal, Hanna, Pettersson, Ulrika, Winqvist, Anna. (2005). *Folkhemstanken tunnast ut*. Lund. <http://www.soch.lu/so1066/artiklar.html>

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner*. Lund Studentlitteratur.

Eduards, Maud Landby, Siim, Birte, Arb, Siv, Gunnarsson, Evy, Åström, Gertrud, Davies Karen/Esseveld, Johanna. (1990). *Att studera och värdera välfärd*. Solna. Williamssons offsettryckeri AB.

Haake, Ulrika. *Ledarskapande i akademien. En studie om prefekters diskursiva identitetsutveckling*. Umeå: Akademisk avhandling, Umeå universitet, pedagogiska institutionen, pedagogisk forskning i Umeå, nr 74, 2004.

Holme, Magne I & Solvang, Bernt K. (2001). *Forskningsmetodik*. Lund Studentlitteratur.

Kvinnovetenskaplig tidskrift. Nummer: 2, 1990. *Välfärd och ofärd*. Solna. Williamssons offsettryckeri AB.

Nasenius, Jan & Ritter Kristin. (1974). *Delad välfärd*. Stockholm, kungliga boktryckeriet.

Rojas, Mauricio. (1996), *Efter folkhemmet*. Göteborg. Graphic systems.

Thurén, Torsten. (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö. Liber AB.

Pierre, Jon & Rothstein, (Red). (2003). *Välfärdsstat i otakt*. Lund. Liber AB.

Rosengren Karl-Erik och Arvidsson, Peter (2001). *Sociologisk metodik*. Falköping. Liber AB.

Sahlin, Ingrid, Sjöberg, Katarina, Red. (2003). *Mer än kalla fakta*. Lund, Studentlitteratur.

Svenning, Conny. (2000). *Metodboken*. Eslöv, Lorentz förlag.

Uppslagsverk

Brante, Thomas och Fasth, Eva. (1982). *Termer i Sociologi*. Stockholm. Liber förlag.

Nationalencyklopedin. (2000). *Välfärdsstat*. Höganäs, Bra böcker AB.

Rapporter

SoS, 1 997:14. Socialstyrelsen. *Social Rapport*. Stockholm Norstedts AB.

SOU, 2 001:79. *Välfärdärbokslut för 1990- talet*. Stockholm. Norstedts AB.

Svallfors, Stefan. (1996). *Välfärdsstatens moraliska ekonomi*. Umeå. Borea bokförlag.

Tidskrifter och tidningar

Blekinge läns tidning. (2005). *BLT- en ung gamling*.
http://www.bl.se/article_servicedepartement.php?=183227,135,192,173,0

Jusek tidningen. (2005). Jusektidningen. <http://www.jusek.se>

SKTF-tidningen. (2005). *SKTF- tidningen*.
http://www.sverigetidskrifter.se/register_alfabetiskt.asp?tidning=SKTF-tidningen&b

Socialpolitik. (2005). *Socialpolitik*.
http://www.sverigetidskrifter.se/register_alfabetiskt.asp?tidning=socialpolitik&boks

Tidningsartiklar

Bergström, Ann-Marie. *Orättvisa risker i pensionssystemet*. Jusektidningen nr:2/05.

Bergendorf, Sisko & Gardberg Morner, Claudia. *Fortsatt välfärd kräver jämställdhet*. Socialpolitik nr: 1/2005.

Lindstedt, Niklas. *Lång väg till vuxenvärlden*. Tidskriften Social Qrage nr: 2/ 2005.

Lundell, Niklas. *Vården måste förändras*. Blekinge läns tidning. 16/2 2005.

Wognesen, Maria. *Slogs för hustruns vård*. Blekinge läns tidning. 5/4 2005.